

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Problematika sociálně patologických jevů na základních
školách ve městě Brně**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Tomáš Jilčík**

**Vypracovala:
Bc. Hana Treuová**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 17. 3. 2009

.....
Bc. Hana Treuová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Tomáši Jilčíkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a podporu při studiu.

Hana Treuová

Obsah

Úvod	2
1. Sociálně patologické jevy	4
1.1. Definice sociálně patologických jevů, jejich rozdělení	6
1.2. Popis jednotlivých sociálně patologických jevů	14
2. Prevence sociálně patologických jevů	28
2.1. Instituce spolupracující se ZŠ při potírání sociálně patologických jevů	33
2.2. Pozice – školní metodik prevence	35
2.3. Dílčí závěr	37
3. Školy a školská zařízení ohrožená výskytem sociálně patologických jevů	38
3.1. Základní školy ve městě Brně – jejich charakteristika a zaměření	39
3.1.1. Centrální městské části	56
3.1.2. Okrajové městské části	58
3.2. Výskyt sociálně patologických jevů na základních školách	61
3.3. Rizikové skupiny dětí a mládeže	70
4. Průzkum výskytu sociálně patologických jevů	72
4.1. Interpretace dat	74
4.2. Ověření hypotézy	85
Závěr	86
Resumé	89
Anotace	90
Literatura a prameny	92
Seznam příloh	95

ÚVOD

S rozvojem moderní konzumní společnosti dochází i k růstu řady negativních vlivů, které působí na celou společnost a tím i na mládež. Se stále se zrychlujícím životním tempem a zvyšujícími se nároky společnosti je jedinec nucen řešit značné množství životních situací, orientovat se ve stále komplikovanějších vztazích, řešit konflikty.

V současnosti bývá často ignorována vzájemná komunikace a akceptace, pocit bezpečí, lásky, opory a spolupráce, důraz bývá více kladen na vzájemné soupeření, sebezprosazování, necitelnost a netolerantnost.

Mnozí žáci jsou již ve školách vystaveni stresujícím zážitkům, škola a učení v nich vyvolávají negativní pocity. Současná škola klade především důraz na školní úspěšnost a výkonnost, jejichž hlavním ukazatelem je známka nebo hodnocení učitele. Často se zapomíná na komplexní a harmonický rozvoj osobnosti.

Výše uvedené okolnosti vedou u mnohých žáků ke zvýšené labilitě, k problémům v jejich chování, problémům v učení, ke snížení jejich sebehodnocení, sebedůvěry. Mnozí jedinci pak hledají řešení svých potíží v oblasti závadného chování, čímž dochází ke vzniku sociálně patologických jevů.

Popsané skutečnosti mě inspirovaly k vytvoření práce na téma „Problematika sociálně patologických jevů v základních školách ve městě Brně“.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část je zaměřena na problematiku sociálně patologických jevů. Zabývá se příčinami vzniku, projevy, jednotlivými stádii a charakteristikami sociálně patologických jevů.

Teoretická část byla zpracována pomocí odborných publikací. Získané poznatky sloužily jako podklady pro empirickou část diplomové práce, jejímž hlavním cílem bylo ověření správnosti hypotézy o souvislosti místního položení základní školy a výskytem sociálně patologických jevů a potvrzení souvislosti mezi zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů a sportovním zaměřením základních škol.

V první části práce jsem se zaměřila na obecné přiblížení problematiky a pojmů, které jsou v práci uváděny. Zabývám se zde rozdělením sociálně patologických jevů a jejich popisem.

Druhá část práce je věnována oblasti prevence. Jsou zde zmíněny instituce zabývající se prevencí sociálně patologických jevů a instituce spolupracující se ZŠ při potírání sociálně patologických jevů.

Třetí část popisuje školy a školská zařízení, která jsou ohrožena výskytem sociálně patologických jevů, největší část je věnována základním školám. Speciálně se

zde věnuji základním školám ve městě Brně, popisují jejich charakteristiku a zaměření. V této části je také popsán výskyt sociálně patologických jevů na těchto školách.

Ve čtvrté části je stanoven výzkumný problém, je zde popsáno ověření správnosti hypotéz, které jsem si stanovila, včetně tabulkového a grafického vyjádření zjištěných skutečností.

1. Sociálně patologické jevy

Každá společnost je vyvíjejícím se systémem, jehož vývoj je charakteristický dynamickými procesy a s tím souvisejícími změnami, které se dotýkají členů společnosti a jejich prostředí. Tyto změny a jejich důsledky nejsou vždy přínosem pro jedince, ani pro celou společnost. Proto se společnost zaměřuje nejen na podporu prospěšných procesů a jevů, ale také na eliminaci jevů neúčinných – jevů patologických.

Obecně si lze pod pojmem sociálně patologické jevy (SPJ) přestavit veškeré jevy, které svou škodlivostí ohrožují společnost, její uspořádání, stabilitu a řád; jevy, které narušují celkový harmonický vývoj jedince.

Základním znakem sociálně patologického jevu je zřetelná odchylka od sociálního standardu společnosti. V této souvislosti se hovoří o sociální deviaci. Pojem sociální deviace označuje každé sociální chování, které porušuje nějakou sociální normu a je proto určitou částí společnosti odmítáno. Deviace se mění v závislosti na kulturním prostředí, na sociálním prostoru a čase. Pojem sociální deviace zahrnuje tak rozmanitá chování jako je vypjatý feminismus, homosexualita, prostituce, politická ortodoxie, rasismus, kriminalita, alkoholismus, narkomanie, atd.¹

„Sociálně patologické jevy jsou tedy jevy společensky nežádoucí, škodlivé a nemorální, mají negativní povahu a porušují určitou sociální normu, která je důležitá pro jejich vymezování. Sociální norma je pravidlo zavazující jedince k určitému způsobu chování, jež je pro danou společnost výhodné a integrující. Dodržování sociální normy je společností kontrolováno a její porušování je považováno za sociální deviaci.“²

Každá společnost si vytváří své sociální normy. Jiné jsou normy z hlediska zeměpisného, náboženského. Odlišují se i uvnitř jedné společnosti, kdy různé subkultury uznávají rozdílné normy, které se ostatním mohou jevit jako deviantní. Normy se odlišují i z hlediska času. To, co dříve bývalo považováno za nepřijatelné, je v současnosti tolerováno, považováno za akceptovatelné, a naopak to, co dříve bylo považováno za nedevariantní, je považováno za deviantní.

„Normy jsou respektovány buď na základě vlastního rozhodnutí a přesvědčení o jejich důležitosti a správnosti, nebo jejich dodržování je spojeno s hrozbou sankcí při jejich porušení. Všechny sociální normy jsou doprovázeny sankcemi, které slouží jako ochrana proti nekonformitě. Sankce je tak jistou reakcí na chování jednotlivce nebo skupiny, která má zajistit, aby chování bylo v souladu s danou normou.“³

---

¹ Mühlpachr, P. *Sociální patologie*. Brno: MU Pedagogická fakulta, 2001, s. 13

² Všeobecná encyklopedie DIDEROT, 1998, s.384

³ Mühlpachr, P. *Sociální patologie*. Brno: MU Pedagogická fakulta, 2001, s. 7

„Lze tedy říci, že sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržíváním nebo porušováním sociálních norem, legislativy a etických hodnot, chování a jednání, které vedou k poškozování zdraví jedince či prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“⁴

---

⁴ Telcová, J. Prevence sociálně patologických jevů.1/.2002 Roč.I, s. 4

1.1 Definice sociálně patologických jevů, jejich rozdělení

V této kapitole bych chtěla vymezit základní pojmy týkající se sociálně patologických jevů. Patří mezi ně zejména **sociální patologie**, **deviace**, **sociální deviace** a **deviantní chování**.

Mühlpachr (2002) uvádí ve své publikaci „Sociální patologie“, že **sociální patologie** (*z řeckého pathos = utrpení, logos = slovo, nauka*) je „shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společnosti nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování, ale hlavně označení pro studium příčin jejich vzniku a existence“.⁵

Pojem sociální patologie zavedl do sociologie Herbert Spencer. Jako dalšího zakladatele této vědy lze považovat Émila Durkheima. Ten považoval sociální patologii za vědu o nemocech a nepříznivých skutečnostech, činech a konání, které se odchyľují od stanovených norem, ale současně jsou komponentem života sociálních celků. Dle Durkheima obtížnost vymezení co je přesně sociální patologie vyplývá z toho, že lidé neumí dobře stanovit, respektive definovat normalitu.⁶

Další tzv. předchůdci sociální patologie, zejména Albion Small a Eduard Ross tvrdili, že sociální patologie nastává ze dvou příčin: společnost prostřednictvím svých institucí špatně reguluje chování lidí + jedinci se vymykají ze společenské kontroly – potřeba sociálně posílit jedince.⁷

Sociálně patologické jevy jsou definovány jako nejzávažnější poruchy v chování jedince projevující se především jako narušení sociálních, a v důsledku toho též trestně právních norem. Jedná se o poruchy, které se vyznačují určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností při stejných sociálních podmínkách.

Sociálně patologickým jevem je tedy takové chování, kdy jedinec nedodrží nebo porušuje sociální normy a zákony a nejedná podle základních etických norem, což vede k individuálním nebo skupinovým poruchám.

Sociálně patologické jevy jsou proměnlivé v čase a prostoru a jsou kulturně určeny. Některé sociálně patologické jevy se mohou pohybovat v hranicích zákona. Často ale mají individuální charakter a dopad (např. alkoholismus, sebevražda atd.).

Studiem patologických jevů se zabývá mnoho různých oborů, v rámci sociologie jsou patologické jevy zkoumány sociologií deviantního chování.

⁵ Mühlpachr, Pavel. *Sociální patologie*. Brno, 2002. s. 7.

⁶ Ondřejkovič, Peter, aj. *Sociální patológia*. Bratislava, 2000. s. 9.

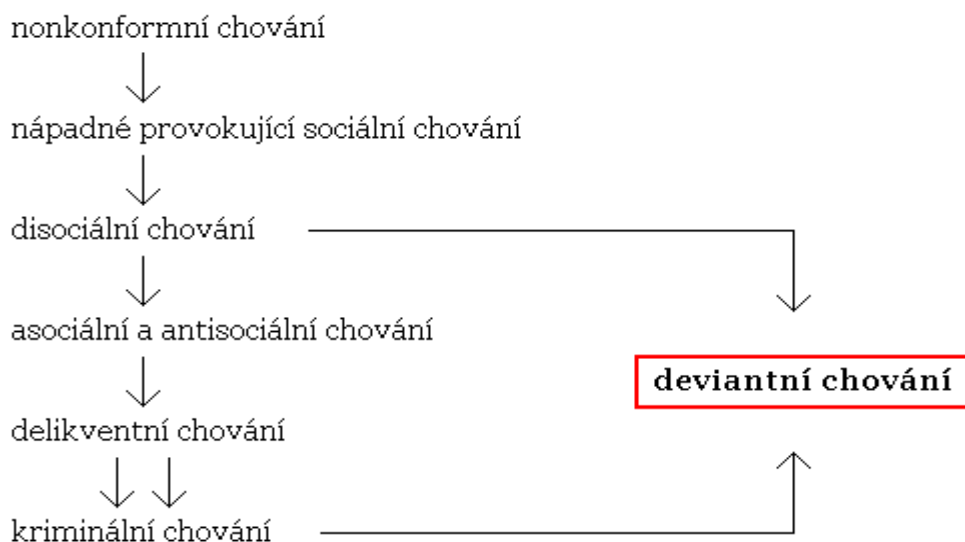
⁷ *Sociální deviace*. [online] [cit. 2007-03-13].

Dostupný z <pravo.wz.cz/vyb/data/sociální_deviace.doc>.

Deviací v obecném pojetí je podle Hrčky⁸ „jakákoli odchylka od normální struktury či funkce, která se může vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo ve společnosti“. Na základě této definice je možné tvrdit, že deviace, neboli odchylky, se vyskytují i u neživých předmětů, rostlin nebo živočichů .

S chováním člověka v sociálním prostředí souvisí pojem **sociální deviace**. Na rozdíl od deviací obecně, které se mohou objevit i u neživých předmětů, jsou sociální deviace podle Hrčky⁹ takové odchylky od normy, které „mají význam v sociálních interakcích a vztazích“. Za sociální deviaci se např. považuje takové chování člověka, které je v rozporu s obecně platnými společenskými normami. Pojem sociální deviace se vyznačuje neutralitou, kdy odchylka od normy může být pozitivní nebo negativní. Sociální deviací je tak každá odchylka od normy, tedy nejen porušení a nedodržení normy, ale také její přehánění a dovádění do krajnosti. V tomto smyslu může být sociální deviací jak chudoba, tak nadměrné bohatství či alkoholismus a totální abstinence¹⁰.

Deviantní chování se považuje za hlavní pojem teorie sociální deviace. Člověk se může společenským normám buď podřídit nebo je porušovat, ignorovat. Podle toho můžeme rozlišit dva typy chování: konformní k normám nebo odchylné od norem (nonkonformní), tedy deviantní chování. Škálu nonkonformního chování lze vyjádřit následující tabulkou:

⁸ Hrčka, Michal. *Sociální deviace*. Praha, 2001, s. 11

⁹ Tamtéž, s. 15

¹⁰ Kapr, Jaroslav a kol.. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha, 1991

¹¹ *Sociální deviace*. [online]. [cit. 2007-03-26].

Dostupný z <http://mujweb.cz/www/pedagogika/5_rocnik/deviace.htm>.

Jako základní oblasti výskytu sociálně patologických jevů představuje Pokorný (2001) ve své publikaci „Prevence sociálně patologických jevů“ zejména:

- mezilidské vztahy
- závislosti
- sekty a sektářství
- agresivitu
- kriminalitu
- hráčství
- sexuální problematiku
- rasovou problematiku¹²

Jinak to formuluje Ondrejko (2000), který tvrdí, že sociální patologie je zaměřená na:

- sebe, snížení pudu sebezáchovy jedince
- zánik nebo zkrácení života jiné bytosti
- omezování práv jiného
- snížení pudu zachování rodiny a lidského rodu¹³

Důsledky sociálně patologických jevů můžeme spatřovat jak u samotného jedince, tak v jeho prostředí. Co se týče jedince, důsledky mají vliv na jeho tělesné a duševní zdraví. Může nastat sociální odmítnutí, neschopnost využití a rozvinutí svých potenciálů anebo ochuzení čili snížení kvality života. Důsledky sociálně patologických jevů na prostředí se projeví zejména v rodině, v pracovním prostředí (výkonnost týmu, tvořivost, poškození vztahů, materiální škody...) a ve společnosti.¹⁴

Ještě než se blíže zaměřím na popis jednotlivých sociálně patologických jevů, chtěla bych vymezit tři základní teorie sociálních deviací.

Teorie sociálních deviací

Mezi tři základní teoretické proudy sociálních deviací řadí Mühlbacher (2002) a Hřečka (2001) biologické teorie, psychologické teorie a teorie sociologické.

Biologické teorie nacházejí příčinu deviace v genetických, anatomických a fyziologických faktorech. Řadí se mezi nejstarší teorie deviace. Zaměřují se především na kriminální chování a analýzu zločinu, který je podle nich chápán jako biologicky determinovaný. „*Biologické teorie lokalizují příčinu deviantního chování uvnitř jedince: jde o tzv. teorie „kinds – of – people“, které předpokládají u deviantních aktérů biologické defekty, jež u nich způsobují deviantní chování.*“¹⁵ Za zakladatele je

¹² Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 9.

¹³ Ondrejko, Peter, aj. *Sociálna patológia*. Bratislava, 2000. s. 195.

¹⁴ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 9.

¹⁵ Hřečka, Michal. *Sociální deviace*. Praha, 2001. s. 153.

považován Cesare Lombroso (italská pozitivistická škola kriminologie), který zdůrazňoval významný podíl prostředí na kriminálním chování jedince.

Psychologické teorie kladou důraz na osobnost člověka, motivaci, agresi, frustraci nebo sílu ega. Považují deviaci za úchylku a chování jedinců jako abnormální. Původ tohoto chování vidí v psychice člověka a v duševních pochodech. Často vychází z psychoanalytické koncepce Sigmunda Freuda, teorie obrany nebo behaviorismu. Populární jsou psychoanalytické koncepce, které vychází z toho, že člověk je ovládan pudy, které vyvolávají nutnost odreaování. „*Pokud se člověk chová přirozeně, tak je deviantní ze strany společnosti, a pokud je konformní vůči společenským normám, je deviantní vůči své vlastní přirozenosti.*“¹⁶ Takto si lidé vytvářejí devianty, které později mohou trestat za porušení svých pravidel.

Sociologické teorie zdůrazňují důležitý vliv prostředí a sociokulturních nebo skupinových faktorů. Mezi základní sociologické teorie patří strukturální a funkcionální teorie deviace, teorie konfliktologické a interpretativní. Strukturální funkcionalismus představuje deviantní chování jako hrozbu celé společnosti. Hlavním úkolem společnosti je zabránit vzniku a šíření určitých druhů deviací a podporovat řád a vytvořené mechanismy. Teorie konfliktu je spojena s problematikou vlastnictví a distribucí moci ve společnosti. Rozhodujícím faktorem je moc ve formě peněz či osobního vlivu. Interpretativní teorie jsou v současné době tvořeny čtyřmi základními obecnými koncepcemi. Patří mezi ně teorie kulturního přenosu, etiketizační teorie, teorie strukturálního tlaku a teorie kontrolní. Teorie strukturálního tlaku například vychází z představy, že v každé společnosti vznikají situace nebo stavy, kdy jistá část společnosti reaguje odchýlným chováním od normy.¹⁷

Tyto teorie v současnosti při hledání příčiny vzniku sociálně patologických jevů převládají.

Sociologických teorií existuje několik, uvádím zde základní charakteristiku nejdůležitějších z nich.

- **Diferenciální asociace.** Podle této teorie se lidé učí deviantnímu chování v sociálních interakcích během procesu socializace. Pokud převládá vliv interakcí s nositeli deviantních postojů a vzorců chování, osvojí si jedinec tyto deviantní vzorce chování (Hrčka, 2001).
- **Subkulturní teorie** podle mého názoru úzce souvisí s diferenciální asociací. Autoři této teorie předpokládají, že v deviantních subkulturách se jedinec učí deviantním normám a deviantním vzorcům chování v interakcích s jinými členy subkultury, kteří pro něj fungují jako modely a poskytují mu za takové chování odměny (Hrčka, 2001).
- **Teorie anomie.** Ve stavu anomie přestávají sociální normy platit, různí lidé uznávají různé normy nebo si nejsou jisti jejich obsahem, významem, platností a způsobem aplikace na konkrétní situace a chování. Za takových okolností se

¹⁶ Mühlpachr, Pavel. *Sociální patologie*. Brno, 2002. s. 12.

¹⁷ Tamtéž, s. 10 - 13.

lidé cítí dezorientovaní a nejistí. Tyto teorie tedy spatřují příčinu vzniku SPJ v nepřesné interpretaci či neporozumění normám (Hrčka, 2001, Giddens, 1999).

- **Etiketizační teorie (teorie nálepkování)** vychází z reaktivního konceptu sociální deviace. Zastánci tohoto směru nevnímají deviaci jako soubor charakteristických rysů jednotlivců či skupin, ale jako proces interakce mezi deviantní a nedevidantní částí populace (Giddens, 1999). Deviace je považována za výslednici označování některých lidí za devianty jinými sociálně významnými lidmi. Aby jedinec byl pokládán za devianta, musí být za devianta označen. Tento označovací, nálepkovací, etiketizační akt je pro posuzování určitého chování jako deviantního podstatnější než samo porušení normy (Skopalová, 2004).
- **Konfliktové teorie** zdůrazňují, že ve společnosti neexistuje žádný normativní konsenzus, ale příslušníci různých sociálních skupin a tříd si vytvářejí rozdílné normy, hodnoty a vzorce chování na základě svých zájmů a cílů, mezi nimiž vznikají neustálé rozpory a konflikty. Vládnoucí společenské skupiny vnucují své normy ostatním skupinám prostřednictvím aparátu sociální kontroly a chování odchylné od těchto norem označují za deviantní (Hrčka, 2001).
- **Racionální volba deviantního chování.** Žádná z dosud zmíněných teorií nevěnuje mnoho prostoru posuzování deviantního jednání jako záměrného a cíleného činu. Podle tohoto pojetí nejsou lidé k deviantní činnosti přinuceni, ale aktivně se pro ni rozhodují, neboť se prostě domnívají, že riziko za to stojí (Giddens, 1999).

Žádná z uvedených teorií neposkytuje úplné a přesvědčivé vysvětlení fenoménu deviace. V něčem se překrývají a v něčem zase doplňují, takže nám společně umožňují pochopit hlavní aspekty deviantního chování (Giddens, 1999). Již jsem uvedla, že nalezení příčin vzniku SPJ nám může pomoci při vytváření efektivních aktivit prevence. Pokud budeme vědět, proč ten který SPJ vzniká, měli bychom být schopni stanovit, jak se dá odstranit, případně, jak můžeme jeho vzniku předcházet.

Členění sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy se mohou vyskytovat ve všech oblastech společenského života. Problematika sociálně patologických jevů je značně rozsáhlá, jednotlivé jevy mají v mnoha případech vzájemné vazby. Dle metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (MP 14514/2000-51) je vymezena škála sociálně patologických jevů takto: „Mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže pro potřeby tohoto pokynu zařazujeme širokou škálu výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně zneužívání návykových látek.“

Jiné členění sociálně patologických jevů uvádí T.Jilčík, A.Plšková, L.Zapletal:

- A) trvalé
- kriminalita
  - drogové závislosti
  - alkoholismus
  - sexuální patologie
  - prostituce
  - pohlavní nemoci, AIDS
  - sebevražednost
  - pracovní úrazy, nemoci z povolání
  - dopravní nehodovost
- B) dočasné
- sociální napětí
  - sociální diskriminace
  - sociální násilí
  - šikana
- C) některé další sociálně patologické jevy¹⁸

Mezi sociálně patologické jevy se řadí:

- šikana a násilí
- domácí násilí, násilí páchané na ženách, dětech
- problém krize a identity
- alkoholismus a kouření
- kriminalita a delikvence
- drogy
- závislost na patologické (chorobné) hře
- extremismus
- syndrom týraných a zneužívaných dětí
- syndrom zavrženého rodiče
- rizikové sexuální chování
- sekty¹⁹

Dle mého názoru mezi nejzávažnější sociálně patologické jevy patří kriminalita, užívání drog, rasismus, zneužívání žen a dětí, domácí násilí, agresivita a šikana. Posledně jmenovaný sociálně patologický jev je velmi nebezpečným a v posledních letech se rozrůstajícím. Nabývá na intenzitě a stává se „noční můrou“ mnoha jedinců. Šikana byla dlouhou dobu pokládána za sociálně patologický jev, který se objevuje občas. V posledních letech ale různé průzkumy ukazují, že se jedná o jev mnohem rozšířenější a především mnohem nebezpečnější, než se předpokládalo. Dokáže napáchat velmi vážné následky, především psychické, fyzické a sociální. Jedná se např. o frustraci, nízké sebehodnocení a sebevědomí, poruchy spánku, problémy při navazování vztahů apod. Tyto následky jsou dlouhodobé a v některých případech mohou vést až k sebevraždě.

---

¹⁸ T. Jilčík, A. Plšková, L. Zapletal, *Sociologie II*, 1999, s.1

¹⁹ www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy

Možné příčiny vzniku sociálně patologických jevů

Mimořádný význam pro vznik sociálně patologických jevů má vliv prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Toto jej může ovlivňovat buď pozitivně, nebo negativně. Ve výjimečných případech nemá prostředí na jedince žádný vliv. T.Jilčík, A.Plšková, L.Zapletal uvádí základní typy ovlivňujících prostředí:

1. RODINA

Rodina má určující význam při formování osobnosti jedince, a to od nejtělejšího věku. Učí jedince základním principům, hodnotám, má významný vliv na utváření jeho osobnosti. V současné době se často hovoří o krizi rodiny v souvislosti s vysokou rozvodovostí, kdy neúplná rodina bývá vnímána jako vážný sociální problém. Dispozice ke vzniku sociálně patologických jevů vznikají v rodinách rozvrácených, při závislosti rodičů na alkoholu nebo jiných drogách, při kriminalitě členů rodiny, při nepřiměřené výchově dítěte, lhostejnosti rodičů vůči dítěti, nedostatku citu ze strany rodičů, sporech mezi rodiči, preferování podnikatelských aktivit a při upřednostňování zaměstnání před výchovou dětí.

2. ŠKOLA

Škola je významným prostředím ovlivňujícím výchovu a vzdělání jedince. Vytváří základní materiální a citové hodnoty jedince. Vztah jedince ke škole je ovlivňován jeho školní úspěšností a osobností učitele. Mezi základní škodlivé jevy ve školním prostředí patří přestupky proti školnímu řádu, záškoláctví, nevhodné chování namířené proti pedagogům a proti spolužákům, podvody, porušování školních pravidel.

3. PARTA

Přirozenou vlastností člověka je potřeba sdružovat se v kolektivu lidí podobných zájmů. Za určitých okolností je takové sdružování v partě nežádoucí, zejména v případech, kdy parta jedná protispoločensky, agresivně. Chování v partě je ovlivněno i její anonymitou a autoritativním názorem vůdce party.

4. DALŠÍ SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Do skupiny další sociální prostředí patří např. pracoviště, mimoškolní sdružení, zájmové spolky, věznice, nápravná zařízení pro mladistvé, ústavy sociální péče, nemocnice pro dlouhodobě nemocné aj.²⁰

Telcová²¹ uvádí tyto činitele vztahující se k riziku vzniku sociálně patologických jevů:

1. volný čas – jeho využití, množství a obsah
2. chování jednotlivců – samostatně i ve skupině
3. zdraví a jeho vliv na vývoj osobnosti – zdravý životní styl
4. duševní zdraví
5. sociální zdatnost
6. rodina, vztahy v rodině a rodinné zázemí

²⁰ T. Jilčík, A. Plšková, L. Zapletal, *Sociologie II*, 1999, s.6-11

²¹ Telcová, J. Prevence sociálně patologických jevů. 1/2002, Roč. I, s. 5

7. škola – začlenění do třídního kolektivu
8. práce, povolání
9. vztahy mezi vrstevníky
10. návyky a závislosti – četnost požívání návykových látek, četnost činností, na kterých jsou jedinci závislí.

V současnosti mají mimořádný vliv na vznik sociálně patologických jevů sdělovací prostředky, zejména televize. Násilí se zde projevuje již i v pořadech určených pro děti a mládež. Stále více násilí a brutality má nebezpečný a nepříznivý vliv na dětskou psychiku.

"Násilí na obrazovce především láká k napodobení, děti si třeba zkoušejí šikanováním bezbranných spolužáků, co viděly na videu. Ale i když to přímo nenapodobují, oslabuje se jejich schopnost soucitu a probouzí se v nich nebezpečné zalíbení v krutosti, případně v destruktivitě, v ničení věcí. U jiných dětí může sledování násilných pořadů vést k bázlivosti, k přílišnému strachu z násilí, ke zbabělému chování."²²

Bohužel mnohé děti tráví před televizní obrazovkou nebo před obrazovkou počítače velkou část volného času. Brutalita se v médiích neustále stupňuje, čímž se stává pro jedince běžnou součástí života, násilí je zlehčováno, ba dokonce oslavováno. Mnozí „násilníci“ jsou prezentováni jako sympatičtí a úspěšní hrdinové. Násilné chování prezentované v médiích přímo svádí k napodobování, je předkládáno jako možnost řešení situace, svých problémů a vlastních konfliktů.

„Jak mediální násilí, tak pornografie snižují citlivost dětí ke kultuře (k tomu, co kultivuje, tj. zušlechťuje), oslabují smysl pro kázeň a řád, pro hodnotné a čisté lidské vztahy, pro duchovní dimenzi života.“²³

---

²² Říčan, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 19

²³ Tamtéž, s. 85

1.2 Popis jednotlivých sociálně patologických jevů

Mezi sociálně patologické jevy, související se školním prostředím, můžeme zařadit například agresivitu dětí, šikanu, alkoholismus, drogy, kouření, záškoláctví, kriminální činnost, ale také vandalismus, rasismus, xenofobii a intoleranci.

Současné školství se nejvíce potýká se šikanou, záškoláctvím a s kriminalitou, která souvisí i se zvyšující se agresivitou dětí. Právě agresivní chování žáků základních škol je doprovázející jev sociálně patologických jevů. Stačí se podívat na televizi nebo si přečíst noviny a zjistíme, že agresivní chování mladistvých a dětí je opravdu na vzestupu.

Agresivita

Pojem agrese (aggređi) je latinského původu a původně znamenalo vystoupit, předstoupit nebo přiblížit. V současné době tento pojem představuje také útočení, nepřátelství a výbojnost v chování vůči sobě a zejména vůči okolí. „*Agrese jako pociťovaný a subjektivně prožívaný stav, či jako pozorovatelný projev chování a její důsledky vždy představují v životě člověka a ve vztazích mezi lidmi a k okolí rizikový prvek.*“²⁴

Agresi lze rozdělit do mnoha kategorií, například podle stupně agresivity, lze vyčlenit:

- agresi bez vnějších projevů (probíhá pouze v myšlenkách),
- agresi projevující se verbálně (probíhá pouze ve slovních projevech),
- agresi vůči předmětům (ta se projevuje již navenek),
- agresi projevující se formou fyzického násilí vůči sobě samému nebo druhému člověku.

Důležité je podotknout, že všechny tyto stupně agrese jsou nebezpečné a to včetně agrese probíhající v myšlenkách nebo i ve slovních projevech. I tyto typy agrese, i když bez fyzické formy násilí, mohou u týraného způsobit těžké psychické deprese a poruchy.

Další dělení může vypadat takto:

- skrytá agrese (fantazie, plány),
- otevřená agrese (s vnějšími projevy, ale bez fyzického kontaktu, může být verbální nebo neverbální),
- identifikovatelná agrese (s vnějšími projevy i s fyzickým kontaktem).

Agresivní chování lze rozdělit také podle objektu, pak je to:

- agrese vůči sobě samému,
- agrese vůči okolí (lidem, zvířatům, předmětům...).²⁵

Větší agresivita je ve společnosti obecně připisována chlapcům, jak popisuje Matoušek (2003) ve své knize *Mládež a delikvence*. Je to především proto, že mužský mozek je ovlivňován pohlavním hormonem testosteronem, který má vliv na funkci

²⁴ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001. s. 56.

²⁵ Tamtéž, s. 56-57.

mozku, ale také na formování těla, přičemž také ovlivňuje vyšší agresivitu u mužů (přímou, nikoliv slovní).

„Intenzita a formy agresivního jednání mají vzrůstající tendenci a posouvají se poměrně rychle do nižších věkových kategorií“.²⁶

Agresivní chování se projevuje téměř ve všech dalších patologických jevech, jako je násilná kriminální činnost, zneužívání síly vůči slabším a s tím související šikana, dále také vandalismus, který může probíhat ze zloby, msty a může být projevem agresivního chování. Agrese dětí se také může projevit po požití nějaké návykové látky, přičemž se jednání mladého člověka zásadně mění a může tak být i velmi agresivní (například po požití většího množství alkoholu). V rámci projevů rasismu, xenofobie a intolerance může docházet jak ke slovním, tak k fyzickým útokům a především u těch fyzických se agrese projevuje ve větší míře.

V poslední době se také často setkáváme s agresí vůči sobě samému. Existují poruchy chování, které spočívají v sebeubližování, jedinec si například dělá zářezy na těle. Extrémní formou agrese vůči sobě je pokus o sebevraždu.

Šikana

„Šikanu můžeme definovat jako trvalé agresivní jednání jednoho žáka vůči druhému s úmyslem způsobit oběti utrpení. Útoky mohou být fyzické (např. bití, pošťuchování), slovní (např. nadávky, zesměšňování), nepřímé (např. vyloučení ze skupiny, hanlivé posunky)“.²⁷

Šikana je patologickým chováním a většinou naplňuje skutkovou podstatu trestných činů. Tento patologický jev je třeba chápat jako poruchu vztahů. Důležitým znakem šikany je nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Je to velice závažný a společensky nebezpečný jev, který ohrožuje oběť nejenom fyzicky, ale také psychicky. Šikana vzniká tam, kde existují ve skupině nebo ve třídě nezdravé vztahy, kde je silná diferenciací na silné a slabé. Kolář v publikaci „Bolest šikany“ popisuje hlavní vnější rysy šikany následovně: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Suchá definice samozřejmě nemůže vyjádřit to, co se ve skutečnosti skrývá za obecnými pojmy agrese a manipulace.*“²⁸

V této publikaci Kolář rovněž vysvětluje příčiny vzniku potřeby šikanování u jedinců. Říká, že každý člověk se rodí jako sebestředná bytost a během života má možnost tuto omezující přirozenost rozpoznat, odmítnout ji a osvobodit se od závislosti na sobě. Tímto způsobem se naučí soucítit s jinými, vnímat jejich bolest a potřeby. Avšak existují lidé, u kterých převládá sobecká a sebestředná orientace, která posiluje touhu po moci a slasti s ní spojené. Tito lidé jsou pak často původci agrese, potažmo, zejména v dětství a mládí, šikany. Lidé se sobeckou a sebestřednou orientací se považují za střed světa a mravní normy si upravují podle svých potřeb. Nerozumějí

²⁶ Vykopalová, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 2002, s. 12

²⁷ Kyriacou, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha, 2005, s. 26

²⁸ Kolář, Michal. *Bolest šikanování*. [online] [cit. 2007-05-01].

Dostupný z <http://www.fi.muni.cz/usr/prokes/pedagogika_new/files/kapit1.html>.

utrpení a bolesti jiných a většinou se jejich svědomí vůbec neozývá. Dalo by se říci, že kořeny sobecké a sebestředné orientace spočívají v nelásce k sobě.²⁹

Kolář uvádí v publikaci „Bolest šikanování“ tři druhy členění šikanování:

1. přímé a nepřímé,
2. fyzické a verbální,
3. aktivní a pasivní.³⁰

Kombinací těchto tří dimenzí šikany může vznikat až osm různých druhů šikany. V publikaci „Skrytý svět šikanování ve školách“ uvádí Kolář (2000) tři typy iniciátorů šikanování:

1. typ

Hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy - narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností.

Vnější forma šikanování

Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.

2. typ

Velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu.

Vnější forma šikanování

Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

3. typ

“Srandista”, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný.

Vnější forma šikanování

Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Patrná snaha vypíchnout “humorné” a “zábavné” stránky.³¹

Záškoláctví

Na první pohled se zdá, že pokud dítě chodí za školu, tak je to převážně na učitelích, aby zasáhli a tento stav změnili, vždyť se vyhýbají jejich hodinám. Ale já si myslím, že pokud dítě chodí za školu pravidelně, může za tím být i jiný důvod než pouze ten, že se mu nechce na vyučování. Může jít například o psychické problémy žáka, které se po vstupu do školy ještě prohlubují (žák může být například ve škole šikanován, může být obětí rasismu apod.) a dítě tak volí raději tu lehčí a bezbolestnější cestu – nejít tam. Dítě však může mít problémy i mimo školu, například v rodině a potom to, že přestává chodit do školy, může být jen snahou na sebe více upozornit, třeba právě pracovníky školy. Další možností chození za školu, by také mohlo být páchání trestné činnosti apod.

Kyriacou (2005) ve své knize hovoří o záškoláctví jako o neomluvené nepřítomnosti. Dále také třídí záškoláctví do pěti kategorií a to: Pokud se žák ve škole

²⁹ Kolář, Michal. *Bolest šikanování*. [online] [cit. 2007-05-01].

Dostupný z <http://www.fi.muni.cz/usr/prokes/pedagogika_new/files/kapit1.html>.

³⁰ Tamtéž

³¹ Kolář, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha, 2000. s. 23.

neukazuje, ale rodiče si přesto myslí, že do školy jejich dítě chodí, jedná se o pravé záškoláctví. Dalším typem je záškoláctví s vědomím rodičů, přičemž rodiče vědí, že jejich dítě do školy nechodí, vědí, že nemá žádný důvod tam nebýt, přesto ho ve škole sami omluví. Často se jedná o rodiče, kteří sami nemají dobrý vztah ke vzdělávání, ke školství a nepovažují ho za tolik důležité, aby dohlíželi na to, zda tam jejich dítě pravidelně chodí. Ale pokud dítě rodiče přesvědčí, že mu je například špatně, nebo že ten den měli ve škole méně hodin než obvykle a rodič mu omluvenku napíše, jedná se o záškoláctví s klamáním rodičů. K útekům ze školy patří například odchod žáka na jednu nebo dvě hodiny, protože v nich právě píšou písemku, nebo se žák schová na určitou dobu na chodbě, na záchodech apod. Posledním typem záškoláctví je odmítání školy, což se týká převážně těch žáků, kterým představa školní docházky činí psychické potíže. Patří sem poruchy pramenící z problémů ve škole, například z pocitu, že učení je moc těžké, strach, že žák bude šikanován, školní fobie nebo deprese.

Mezi příčiny chození za školu bych zařadila například nezajímavost školní práce a vyučovacích hodin; konflikty s některými žáky či s učiteli; šikanu; žáci se do školy bojí docházet; děti mají pocit, že se jim ve škole dostatečně nevěnují; atmosféra ve škole není přátelská atd.

Důsledkem záškoláctví mohou být například špatné studijní výsledky žáků, z čehož vyplývá jejich obtížnější uplatnění v životě, ale se záškoláctvím bývá také spojována kriminální činnost a to v případech, kdy žáci místo docházení do školy věnují svůj čas jiným aktivitám, jako jsou například krádeže, násilná trestná činnost, vandalismus apod.

Kriminalita

Na kriminalitě se kromě dospělých podílí mnoho dětí a mladistvých. „*Kriminalita se během minulých desetiletí stala masovým sociálním jevem.*“³² Kriminalita se soustřeďuje zejména do velkých měst s velkým počtem migrujících osob.

Mezi nejfrekventovanější trestné činy můžeme v současné době zařadit ublížení na zdraví, krádež, zpronevěru, neoprávněné užívání cizí věci, neoprávněné držení platební karty, podvod, poškozování cizí věci, zanedbání povinné výživy. K nejzávažnějším trestným činům lze zařadit pohlavní zneužívání, vydírání, znásilnění, loupež a vraždu. Jako trestné činy společensky nebezpečné lze chápat podporu a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka, hanobení národa, rasy a přesvědčení. Nejčastější přestupky jsou proti bezpečnosti a plynulosti silničního provozu proti veřejnému pořádku, přestupky proti občanskému soužití, omezení nebo znemožnění příslušníku národnostní menšiny výkonu práv příslušníků národnostních menšin, způsobení újmy jinému pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti.³³

³² Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001. s. 66.

³³ *Obecná kriminalita*. [online] [cit. 2007-03-30].

Dostupný z <http://www.mestovsetin.cz/bezpeci/brevir/static/dokumenty/prestupky_a_trestne_ciny/obecna_kriminalita.ht>.

Mezi nejčastější prostředí trestného činu lze zařadit restaurace, supermarkety, nádraží a jeho okolí, parkoviště mimo frekventované ulice, parky a jiná odlehlá místa především v noční době, opuštěné či odlehlé objekty, aglomerace s vyšším či vysokým podílem ubytovaných nepřizpůsobivých občanů či neplatičů, fyzické násilí mezi osobami blízkými v bytech, divácké násilí při rizikových utkáních, distribuce a konzumace drog na odlehlých či jinak klidných místech včetně diskoték.³⁴

Nejzávažnější problém v boji s kriminalitou lze spatřovat v trestné činnosti mládeže. Bohužel se okruh mladých pachatelů stále rozrůstá (za posledních dvacet – třicet let se jejich počet ztrojnásobil). Kriminalita mládeže stanoví velmi negativní sociální jev a je také vážným společenským problémem. Motivy mladistvých k takové činnosti jsou různorodé. Základem boje s trestnou činností je zajisté výchova v rodině. Zde se utváří názory a morální hodnoty každého jedince. Vysoká trestná činnost se vyskytuje také často u mladých lidí s nízkým vzděláním, základním nebo nedokončeným. Mezi mladistvými roste brutalita násilných činů, v některých případech byl prokázán vliv násilí z televize, kdy šlo vlastně jakoby o napodobení shlédnutého násilí.

„Vedle recidivy trestné činnosti z hledisky společenské nebezpečnosti je nejzávažnějším problémem četnost, dynamika a struktura trestné činnosti mladé generace (děti ve věku 6 – 15 let, mladistvých od 15 do 18 let, přičemž nesmíme zapomínat na mladé dospělé od 18 do 30 let). Harmonický a nerušený rozvoj každé společnosti a její další budoucnost jsou zajištěny právě zdravým, harmonickým a nedelikventním vývojem mladé generace. Výchovný proces a formování mladé generace pozitivním směrem neprobíhá a ani nemůže probíhat automaticky, a to ani za ideálních společenských podmínek. Této problematice musí být věnována soustavná pozornost ze strany všech státních, hospodářských a společenských orgánů, organizací a institucí.“³⁵

Užívání návykových látek – kouření, alkohol, drogy

Patologických závislostí existuje více druhů a je rovněž více způsobů jejich dělení. Jednou z možností je dělení patologických závislostí na **drogové** a **nedrogové**.

Drogové závislosti

Drogové závislosti a drogy se vyskytují mezi lidmi již od dávných časů. Lidé je používají z mnoha důvodů, někdo je používá, protože má problémy se spánkem (chce usnout nebo zůstat bdělý), někdo pro uvolnění, pro změnu stavu svého vědomí, někdo proto, aby si vyvolal halucinace. Rozšíření drog lze také spojovat s příchodem industrializace (rozvoj farmacie), od té doby se mnoho drog stává v podobě léků legálními.

³⁴ *Obecná kriminalita*. [online] [cit. 2007-03-30].

Dostupný z <http://www.mestovsetin.cz/bezpeci/brevir/static/dokumenty/prestupky_a_trestne_ciny/obecna_kriminalita.htm>.

³⁵ *Kriminalita mládeže*. [online] [cit. 2007-03-30].

Dostupný z <<http://referaty-seminarky.cz/kriminalita-mladeze/>>.

Mezi hlavní rizikové skupiny v oblasti drogových závislostí patří děti a mladiství, a to zejména z dysfunkčních rodin, kde chybí dominantnost rodičů, kontakt a kontrola. Požívání drog je mezi neplnoletými stále častějším jevem. „*Experimentování s drogami je stále častější – nedávná studie ze severozápadní Anglie zjistila, že polovina dětí drogy zkusila již před šestnáctým rokem věku.*“³⁶ Je proto důležité si uvědomit jak velkou roli hraje v tomto směru rodina. Avšak na tyto závislosti mají vliv i různé jiné aspekty (povahové vlastnosti, sociální status rodiny atd.) a vyskytují se ve všech věkových kategoriích.

S pojmem drogových závislostí je třeba si spojovat také termíny **fyzická závislost** a **psychická závislost**. Fyzická závislost je v podstatě stav, ve kterém se organismus ocitá po dlouhodobém užívání drogy. Když je příjem drogy přerušena dostávají se tzv. abstinenci příznaky. „*Tato skutečnost je způsobena tím, že organismus si drogu zabudoval do svého metabolismu, tj. látkové přeměny. Znamená to tedy, že v případě, kdy nemá takovou látku k dispozici, protože není v organismu přítomna, nemohou jeho metabolické procesy normálním způsobem probíhat.*“³⁷ Tato závislost je léčitelná různými způsoby. Psychická závislost, ač se to nezdá, je na stejné úrovni s fyzickou, ne-li horší. Psychická závislost je u člověka spojená většinou s nějakým rituálem, a dá se říci, s celým životním stylem. Při nedostatku drogy člověk prožívá úzkost a touhu po droze i když ji vědomě užít nechce. „*Právě změna psychiky u lidí závislých na drogách představuje největší léčebný problém. Psychická závislost mívá na rozdíl od tělesné dlouhodobý charakter. Většina diagnostických znaků závislosti se týká právě psychické závislosti.*“³⁸

Klasifikační přehled typu závislosti na návykových látkách uvádí Zvolský (1997):

- a) **Alkoholo-barbiturátový typ** (alkohol, hypnotika, trankvilizéry, anxiolytika)
- b) **Amfetaminový typ** (psychotron, anorektika, antidepresiva, látky obsahující efedrin – bronchodilatancia, antitusika)
- c) **Halucinogenový typ** (LSD, maskalin, psylocybin)
- d) **Cannabisový typ** (látky obsažené v konopí – cannabis, hašiš, marihuana)
- e) **Kathový typ** (látky obsažené v listech rostliny catha edulis)
- f) **Opiátový-morfinový typ** (papaverin, morfin, heroin, diolan, Dolsin)
- g) **Solvenciový typ** (Toulen, benzin, inhalační narkotika)
- h) **Tabákový typ**
- i) **Kofeinový typ**
- j) **Antipyretiko-analgetikový typ**
- k) **Neuroleptikový typ**
- l) **Antidepresivový typ**³⁹

Drogové závislosti můžeme také dělit na tabakismus, kofeinismus, alkoholismus (ethylismus), závislost na nenarkotických analgetikách (opium, morfin, heroin), závislost na psychostimulanciích (kokain, crack, amfetamin, pervitin, MDMA), závislost na halucinogenních látkách (LSD, meskalin, psylocybin a psilocin,

³⁶ Elliot, Julian, Place, Maurice. *Dítě v neshodách (prevence, příčiny, terapie)*. Praha, 2002. s. 147.

³⁷ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 72.

³⁸ Nešpor, Karel, Provazníková, Hana. *Slovník prevence problémů způsobených návykovými látkami*. Praha, 1999. s. 35.

³⁹ Zvolský, P. *Speciální psychiatrie*. Praha: Karolinum, 1997. cit. podle MÚHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno, 2002 s. 17.

muchomůrka červená a muchomůrka tygrovaná, marihuana, hašiš, hyosciamin, skopolamin), na nootropních látkách, závislost na anxiolytikách, na antiastmatikách, závislost na inhalačních drogách, tj. inhalantech, organických rozpouštědlech (ether, benzin, trichlorethylen), závislost na hypnotikách a sedativech atd.⁴⁰

Přehled drog, jejich hlavních účinků a rizik je uveden v tabulce č. 1.⁴¹ (přehled tabulek je uveden v příloze)

Tabulka č. 1

Stručný přehled drog užívaných v ČR

Droga a její různá jména	Hlavní způsoby užívání	Hlavní účinky	Některá zdravotní rizika
Marihuana , tráva, zelí, hulení, mařka, gandža	kouření, konzumace v jídle	euforie, zkreslené vnímání času, prostoru a barev, zhoršení koordinace, následný pocit hladu	zánět dýchacích cest, zhoršená paměť a pozornost, úzkosti, panika, rozvinutí psychotických příznaků
Hašiš , haš, Shit	kouření, konzumace v jídle	obdobné jako u marihuany	obdobné jako u marihuany
Heroin , háčko, eič, herák	nitrožilní, kouření ze staniolu, v cigaretě	euforie, spavost, analgetikum	zvracení, mdloby, zácpa, koma, kožní problémy
Pervitin , péčko, piko, peří	nitrožilní, šňupání	euforie, hyperaktivita, nespavost, nechutenství, zrychlené myšlení a řeč	agresivita, následná spavost a deprese, srdeční a neurologické obtíže, zhoršená koncentrace a paměť, možný rozvoj psychotických příznaků
Extáze	polykání v tabletě	mírné halucinace, zvýšená citlivost, pocity empatie, přehřívání organismu	zhoršení paměti, emoční otupení, riziko kolapsu při dehydrataci a zvýšené aktivitě (tanec)
LSD , tripy, papíry	polykací papírky, tablety, zlomky	změněné vnímání, halucinace, zvýšení krevního tlaku a teploty	možný rozvoj psychické poruchy, flashback (návrat příznaků i po delší abstinenci), nespavost, slabost, neklid
Těkavé látky , toluen, těčko, techo, vulkan	vdechování	změněné chování, halucinace, euforie	porušení sliznic a dechového aparátu, nevratné změny nervového a kardiovaskulárního systému, poruchy soustředění a paměti
Kokain	šňupání	euforie, zrychlené myšlení, chování i řeč	porušení sliznic, rozvoj psychických obtíží, srdeční kolaps
Anabolické steroidy , bobule	polykání tablet a kapslí	růst svalové hmoty	snížená produkce spermatu, zmenšení varlat, zvětšení prsních svalů

⁴⁰ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001.

⁴¹ Hajný, M. *O rodičích, dětech a drogách*. 2001, s. 17 – 18.

Varovné signály

Čím dříve rodiče, příbuzní či učitelé rozpoznají konzumaci drog u dítěte, tím lépe. Děti jsou vůči drogám mnohem citlivější než dospělí a k otravě či předávkování jim stačí podstatně menší množství. Účinky různých drog se liší, některé znaky jsou ale společné:

- *Pomůcky k braní drog* – nález jehel, stříkaček, tablet, psaníček apod.
- *Ubývání alkoholu a prášků* v domácnosti.
- *Ztráty peněz* a cennějších předmětů.
- *Změna přátel a kamarádů*.
- *Blízcí přátelé, kteří užívají drogu nebo alkohol*.
- *Zhoršení vzhledu* a péče o zevnějšek.
- *Náhlé zhoršení školního prospěchu*, ztráta zájmu o učení.
- *Podrážděnost, přecitlivělost, spavost, tendence vyhýbat se rodičům* a v konfliktech odcházet z domova.
- *Ztráta zájmu* o hodnoty, myšlenky, zájmy a lidi, které dítě dříve považovalo za důležité.
- *Tajnostkářství*, tajemné telefonní hovory, volající, kteří zavěšují po zdvihnutí telefonu.
- *Lhaní*, rozporná tvrzení, rozpačitost.
- *Problémy s úřady* a se zákonem. Drobné krádeže, výtržnictví, rvačky.

Dostupnost drog dětem

Poprvé se děti setkávají s návykovými látkami v prostředí domova. Rodiče si často neuvědomují, že dostupnost alkoholu v barech nebo volně ležící cigarety vzbuzují v dětech zvědavost, a tak není výjimkou, že si děti do kolektivu přinášejí cigarety z domova. Velkým rizikem pro děti jsou také přístupné léky, zejména antidepresiva a sedativa.

S marihuanou nebo hašišem se mládež zase nejčastěji setkává prostřednictvím svých vrstevníků. Až 70% dětí, které někdy kouřily marihuanu, uvedlo, že si drogu opatřilo přes své spolužáky ve škole⁴². Rizikovým prostředím jsou také bary a diskotéky, které jsou žáky osmých a devátých tříd hojně navštěvovány. Odtud už je jen malý krůček k experimentu s tvrdou drogou.

Hlavně na diskotékách je dostupná droga Extáze. Ne nadarmo se jí říká „taneční droga“. Na její opatření stačí dětem zlomek peněz, kterými jsou na taneční zábavy vybaveny.

Velmi nebezpečnou skupinou drog, do jisté míry typickou pro dětství a dospívání, jsou těkavé látky. I když je jejich prodej do 18 let zakázán, není pro děti problém oslovit své starší kamarády, aby jim drogu opatřili. V současné době je rozšířené čichání a vdechování plynu do zapalovače. Ty si děti opatřují koupí samy.

---

⁴² Goodyer, P, Drogy + teenager. 2001, s. 37.

PhDr. L. Csémy provedl podle studie ESPAD v letech 1995 a 1999 výzkum s názvem „Celoživotní výskyt užívání drog u šestnáctiletých“. Je proto pravděpodobné, že se s většinou drog tito mladí lidé setkali již v průběhu docházky na základní škole.

Alkoholismus

U žáků základních škol se závislost na alkoholu vyskytuje jen v minimální míře. Nicméně už zde můžeme vystopovat takové prvky jednání, které mohou později vyústit v závislost. Mezi tyto prvky patří pravidelná konzumace alkoholu s rodiči či vrstevníky. Dítě tak bere konzumaci alkoholu jako něco, co je v životě samozřejmostí. Pokud se přidá nezdravý postoj ke společenským hodnotám, popř. krizové zvládání zátěžových situací, dítě je tak na „nejlepší“ cestě k tomu, aby se později stalo závislým na alkoholu.

Alkohol je droga velice nebezpečná a přitom ve většině společností akceptovaná. Je to droga s tisíciletou tradicí, droga přehlížena a schvalována. „*Alkohol je jednoduchá chemická látka, která snadno proniká k různým orgánům, včetně mozku. Její obsah v alkoholických nápojích kolísá zhruba v rozmezí od 2-3 % do asi 40 %.*“⁴³ Vymezuji se většinou 4 stádia závislosti na alkoholu:

- I. **Počáteční** – v tomto stádiu se člověk seznamuje s účinky alkoholu. Postupně zvyšuje dávky alkoholu, zejména pro získání dobré nálady. Alkohol zatím nebere, ale dává.
- II. **Stádium varovné** – v tomto stádiu člověk pije častěji a častěji, často je v podnapilém a opilém stavu. Zatím nepije sám, ale hledá si společníky se kterými může pít. Přejíždí od méně koncentrovaných alkoholických nápojů (zejména pivo) k lihovinám. V tomto stádiu si ani piják samotný ani okolí neuvědomují nebezpečnost časté opilosti.
- III. **Stádium rozhodné** – alkohol se dostává do centra pozornosti člověka, už ho neovládá, ale alkohol ovládá jeho. Slibuje sobě a svým blízkým, že již pít nebude, ale tento slib stále porušuje. Když nepije delší dobu (abstinuje), tak získává dojem, že na alkoholu závislý není. I když nepije týdny nebo i měsíce, jeho nervový systém je ve stálém napětí, a pokud začne v této chvíli znovu pít, ztratí veškeré hranice a už pít nepřestane.
- IV. **Stádium konečné** – člověk má sníženou toleranci na alkohol – opije se tedy častěji. Pije již od rána a může to trvat i několik dní (tzv. tahy). Dostává se do tzv. debaklu – bez alkoholu to nejde a s alkoholem také ne. V této situaci může pomoci už pouze protialkoholní léčba nebo ambulantní středisko pro alkoholismus a toxikomanii.⁴⁴

Alkohol je tzv. průchozí droga⁴⁵. Znamená to, že část osob po jistém čase přechází ke „tvrdším“ drogám.

---

⁴³ Mühlpachr, Pavel. *Sociální patologie*. Brno, 2002. s. 18.

⁴⁴ *Stádia alkoholismu*. [online] [cit. 2007-03-29].

Dostupný z <http://www.alkoholik.cz/stadia_alkoholismu.htm>.

⁴⁵ Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*, 1996, s. 22-23

Podle 10. verze mezinárodní klasifikace nemocí⁴⁶ je syndrom závislosti na alkoholu skupina jevů, v nichž má přijímání alkoholu u jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, které si cenil více. Definitivní diagnóza by se měla stanovit jen tehdy, pokud během posledního roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a) silná touha nebo pocit přijímat alkohol;
- b) potíže v kontrole přijímání alkoholu jak v začátku, konci tak i míře konzumace;
- c) tělesný odvykací stav, jestliže je alkohol přijímán s úmyslem zmenšit jeho příznaky;
- d) průkaz tolerance jako vyžadování vyšších dávek pro dosažení stejných účinků;
- e) postupné zanedbávání jiných zájmů nebo potěšení ve prospěch alkoholu;
- f) pokračování v užívání přes zjevné následky jako poškození jater, depresivní stavy apod.

Rozumná konzumace

U dětí školního věku se ani v malých dávkách nelze bavit o rozumné konzumaci. Látky obsažené v alkoholických nápojích jsou pro vyvíjející se dětský organismus mnohem škodlivější a jejich účinky nastupují mnohem dříve než u dospělé populace. Proto musíme od malička oddalovat u dětí konzumaci alkoholu a vysvětlit jim, co znamená u dospělých rozumná míra konzumace. Žáci druhého stupně by měli znát stupně opilosti i rizika, která s sebou vysoká hladina alkoholu přináší.

V tabulce č. 2 jsou tato rizika vypsána.

Tabulka č. 2

Projev hladiny alkoholu v pocitech a chování člověka

Hladina alkoholu v krvi, změny pocitů a změny chování		
Hladina alkoholu	Pocit	Chování
0,4 ‰	pocit uvolnění	vyšší riziko úrazů
0,6 ‰	změny nálady	zhoršený úsudek, zhoršená schopnost rozhodování
0,8 ‰	pocity tepla, euforie	oslabení zábran, zhoršené sebeovládání, zhoršený postřeh, roste riziko úrazů
1,2 ‰	vzrušení, emotivnost	povídavost, roste riziko ukvapeného, impulzivního jednání
1,5 ‰	zpomalenost, otupělost	setřelá řeč, někdy sklon k násilnému chování
2,0 ‰	výrazná opilost	obtížná řeč, dvojité vidění, poruchy paměti, případně spánek
3,0 ‰	možnost bezvědomí	nereaguje na zevní podněty, ohrožení vdechnutím zvratků
4,0 ‰ a více	hluboké bezvědomí	riziko zástavy dechového centra v mozku a zadušení, smrtelné ohrožení

⁴⁶ Nešpor, K. *Jak překonat problémy s alkoholem vlastními silami*. 1996, s. 7.

Následky při alkoholu

Pravidelné pití alkoholu ve větších dávkách nemá jen vliv na tělesné zdraví člověka. Má vliv na mnoho okolních faktorů.

Zde jsou některé z nich:

Tělesné zdraví: oslabení imunitního organismu; onemocnění jater, mozku, žaludku; výskyt hypertenze⁴⁷, epilepsie a dalších nemocí; roste riziko mozkové mrtvice; u dětí celkové otravy organismu, nepravidelná menstruace.

Duševní zdraví: kolísání nálad; rozklady; úzkosti; žárlivost; nespavost, okna, poruchy paměti, děsivé sny, stavy smutku; těžko zvládnutelná touha po alkoholu; halucinace, vidiny, delirium tremens a jiné duševní choroby.

Sociální vztahy: hádky v rodinách, problémy s okolím; výmluvy, lži, nedůvěra; osamělost, častěji se dopouštějí trestných činů.

Finance: ztráty peněz za alkohol; vyšší nemocnost i v souvislosti s častějšími úrazy; zbytečné nákupy, prodej věcí pod cenou kvůli získání peněz na obstarání alkoholu.

Životní styl: stereotypní střídání práce a prostředí s alkoholem; uzavírání se druhým; zanedbávání zevnějšku.

Práce: větší riziko pracovních úrazů; pokles výkonnosti; pozdní příchody, absence; nezaměstnanost.

Prevence závislosti na alkoholu je důležitá již v rodině. Je třeba, aby rodiče s dítětem trávili přiměřeně času pokud možno každý den. Měli by se naučit dítěti naslouchat, povzbuzovat ho, dávat si pozor na vlastní reakce, posilovat zdravé sebevědomí dítěte, umět o alkoholu diskutovat, být pevní v nastavení a dodržování pravidel.⁴⁸

Prevence ve školách by měla navázat na rodinu a měla by procházet oběma stupni základní školy. Léčba závislých na alkoholu závisí především na vůli pacienta přestat pít. Je to cesta na dlouhou trať, která probíhá v několika fázích. Součástí léčby jsou tělesná vyšetření, psychoterapie, léčebný kruh, relaxační techniky a jóga, užívání léku Disulfiram (Antabus), rodinná a manželská terapie a aktivní cvičení.

Kouření

Tabák je jednou z nejstarších drog na světě. V současné době je nejvíce rozšířeno kouření tabáku ve formě továrně vyrobených cigaret. Je to nejrozšířenější a také nejvíce tolerovaná droga na světě. Odhaduje se, že v České republice denně umírá na následky kouření 63 lidí. Tabákový kouř obsahuje množství škodlivin, mezi nimi např. dehet, kysličník uhelnatý, formaldehyd, arsenid nebo kyanid.⁴⁹ Tvoří tedy tisíce chemických látek, ale pouze jedna z nich – nikotin- je návyková. Mnoho ostatních má karcinogenní (rakovinotvorné) účinky. Nikotin se odbourává po 3 až 4 dnech v játrech.

Nejkritičtějším obdobím pro vznik závislosti je věk mezi desátým až patnáctým rokem. Hlavním motivem pro kouření v období puberty je touha být svobodnější, dospělejší, napodobovat vrstevníky nebo jiné vzory.

---

⁴⁷ Hypertenze – vysoký krevní tlak

⁴⁸ Vrbková, H. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí – prevence v rodině*. 2005, s. 6-7.

⁴⁹ Nešpor, K., Csémy, L. *Alkohol, drogy a vaše děti*. 1995, s. 68

Vývoj pravidelného kuřáctví trvá asi 2 roky. Na počátku bývá psychosociální motivace. V dalším stupni zapaluje kuřák cigaretu kvůli pozitivním účinkům nikotinu a nakonec se vyvíjí závislost. Kromě farmakologické závislosti je u kuřáků pozorována i závislost behaviorální, tedy související s chováním. Vlastní akt kouření se tak stává rituálem, který umožňuje kuřákovi zvládnout nudu, upoutat pozornost, maskovat nerozhodnost nebo projevy emocí.

Vývoj pravidelného kuřáctví trvá asi 2 roky. Na počátku bývá psychosociální motivace. V dalším stupni zapaluje kuřák cigaretu kvůli pozitivním účinkům nikotinu a nakonec se vyvíjí závislost. Kromě farmakologické závislosti je u kuřáků pozorována i závislost behaviorální, tedy související s chováním. Vlastní akt kouření se tak stává rituálem, který umožňuje kuřákovi zvládnout nudu, upoutat pozornost, maskovat nerozhodnost nebo projevy emocí.

Abstinenční příznaky se projevují už po dvou hodinách od posledního kouření, vrcholu dosahují za 24 až 48 hodin a trvají až několik týdnů. Projevují se jako podrážděnost, frustrace nebo zlost, úzkost, deprese, obtížná koncentrace, únava, poruchy spánku, zvýšení chuti k jídlu nebo zvýšení tělesné hmotnosti.

Zdravotní následky kouření

Kouření podstatně zvyšuje riziko zhoubných nádorů a to zejména plic, průdušek, nádorů v dutině ústní nebo rakoviny ledvin, močového měchýře, děložního čípku a slinivky břišní. Je hlavní příčinou chronických nemocí dýchacího ústrojí. Látky obsažené v cigaretách jsou významným rizikovým faktorem v rozvoji nemocí srdce a cév. Zvláště u mladých dívek způsobuje kouření poruchy menstruačního cyklu, přispívá k poruchám vývoje plodu v těhotenství; ženy kouřící v těhotenství mívají častěji spontánní potraty a předčasné porody. U mužů vyvolává závažné poruchy spermií a vede až k impotenci.

Narozdíl od jiných drog škodí kouření i nekuřákům. Mluvíme zde o tzv. pasivním kouření, kdy jsou nekuřáci ve společných prostorách s kuřáky nuceni vdechovat cigaretový dým a hrozí jim tak stejná rizika, jako kdyby sami kouřili.

Prevence závislosti na nikotinu

Součástí prevence jakékoli závislosti musí být výchova ke zdravému životnímu stylu, upevňování morálních hodnot a postojů. Výchova proti kouření by měla probíhat během celého dětství i dospívání a měla by obsahovat několik témat:

- a) zdravotní důsledky kouření – u dětí klademe důraz na kosmetické odchylky, ztrátu tělesné výdrže ve sportu a podobně;
- b) ekonomické souvislosti kouření – děti si umí spočítat, kolik ročně kuřák utratí za cigarety;
- c) sociální vlivy kuřáků a nekuřáků;
- d) normální je nekouřit – ukazovat na příkladech „protikuřáckých“ zákonů v ČR i ostatních státech;
- e) nácvik dovedností odmítnutí;
- f) nácvik relaxačních technik;
- g) diskuse o právech nekuřáků.

Bohužel, velké procento dětí, které začaly kouřit, mají svůj vzor v rodičích kuřácích, kteří mnohdy kouření dětí vědomě tolerují, dokonce nechávají děti zejména v období puberty kouřit i doma.

Trend kouření, na rozdíl od západoevropských zemí, zatím u nás bohužel nemá příliš klesající tendenci.

Dle mého názoru je nejvíce kuřáků se závislostí psychickou, mezi mladými lidmi je také hodně návykových a příležitostných kuřáků, a to je způsobeno hlavně tím, že kouření u nás stále přežívá jako jakýsi trend a mladí lidé mají tendenci tento zlozvyk napodobovat.

Nedrogové závislosti

Nedrogové závislosti tvoří psychické závislosti, spojené s nějakým příjemným prožitkem, kdy se „závislý“ přestává ovládat a vyskytuje se u něho touha po takovém chování, které příjemný prožitek navozuje. Tyto závislosti zasahují do osobnosti člověka a mění ho, stejně jako například drogy. Je těžké se těchto závislostí zbavit.

Mezi tyto závislosti patří zejména netomanie (závislost na internetu), závislost na televizi, závislost na sexu (hypersexualita), na práci (workoholismus), patologické nakupování, patologické přejídání (bulimie). Lze do této skupiny zařadit také pyrománii (poruchu projevující se opakovaným úmyslným zakládáním ohňů a požárů, které nemá žádný zjevný motiv), kleptománii (nutkání k opakovaným krádežím věcí, které samy o sobě nemusejí mít žádnou cenu, bez zřetelného motivu zisku) nebo patologické hráčství (chorobné hráčství, gamblerství, kompulzivní hráčství) a jiné.⁵⁰ Dalším jevům bych se zde mohla věnovat ještě dlouho. Proto zde uvedu jen ty, které jsou mezi školní mládeží rozšířené. Tady jsou stručné charakteristiky některých z nich.

Závislost na PC, internetu

Mezi žáky druhého stupně základních škol je velmi vysoké procento těch, kteří svůj volný čas naplňují vysedáváním u počítače. Tato činnost má negativní dopad nejen na tělesné zdraví (únava očí, problémy s krční páteří, obezita) ale především na psychiku jedince. Rizikovitost počítačových her je evidentní. Děti zanedbávají školu. Zaostávají v sociálních dovednostech, hry jsou plné prvků násilí a riskování, které děti neumí oddělit od reality.

Internet je nejsnazší most ke vzniku patologického hráčství, Mezi nejnavštěvovanější stránky patří stránky s pornografickou tematikou. Není tak ohrožen jen mravní vývoj dítěte, ale i jeho vývoj sociální.

Předčasná sexualita

Předčasná sexualita je zahájení pohlavního života před dovršením 15. roku. Jde o to, že mládež v tomto věku není ještě dostatečně emocionálně i sociálně zralá a mnohdy si tak neuvědomuje možné následky předčasné sexuality. Mezi ně patří riziko

---

⁵⁰ Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese (Variabilita a patologie lidské psychiky)*. Praha, 1999. s. 310 – 313.

přenosu pohlavních chorob a HIV, těhotenství v nezralém věku, ale také odklony od normální sexuálního života a pozdější sklony k promiskuitě, prostituci apod.⁵¹

Patologické hráčství

Blíže bych se nyní chtěla zaměřit na pojem patologického hráčství. Gambling, gamblerství, závislost na automatech patří mezi návykové a impulzivní poruchy. Mezi charakteristické znaky této závislosti patří:

- Neschopnost odolat pokušení, i když dotyčný ví, že toto jednání je nežádoucí, není schopen hře odolat,
- Napětí, které se dostavuje před hraním, dotyčný ho nemůže snížit a musí začít hrát, „*postížení popisují intenzivní puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolností, jež tuto činnost doprovázejí*“⁵²,
- Pocit uspokojení, člověk prožívá během hazardní hry pocit příjemného vzrušení (zejména při velké sázce – možnost velkého zisku, ztráty).

U patologického hráče je možno si všimnout různých varovných signálů, a to zejména v situacích, kdy dotyčný zanedbává školu, práci, rodinu, přátele či své zájmy, když mu hra zabírá velmi mnoho času, který by mohl trávit smysluplnějším nebo i příjemnějším způsobem. Významným varovným signálem je i to, když se člověk přestává ovládat a hraje i tehdy, kdy je to v rozporu s jeho zájmy.

Závislost na hře se vyvíjí ve třech fázích:

1. „*Fáze výher* - *Občasné hraní s fantazií o veliké výhře, přehnaný optimismus, zvyšování sázek, zvyšování frekvence hraní, přechod k osamělé hře, chlubení se neskutečnými výhrami.*

2. *Fáze prohrávání* - *Objevuje se neschopností přestat s hrou a ztráta kontroly nad svým chováním, skrývání hry před rodinou, půjčování peněz, odklady splátek dluhů. V chování dotyčného je neklid, podrážděnost, uzavřenost, zanedbávání zdraví. Objevují se problémy v rodině a zaměstnání.*

3. *Fáze zoufalství* - *Odcizení rodiny, přátel, popírání vlastní zodpovědnosti, obviňování druhých, trestná činnost, rozpad rodiny, úvahy o sebevraždě pokusy o ní.*“⁵³

K patologickému hráčství patří rovněž hazardní hry a sázkařství. Hazardní hry se odehrávají většinou v kasinech a jejich nebezpečnost spočívá zejména v možnosti vysokých výher. Nejvíce rozšířené jsou hazardní karetní hry. Co se týče sportovních sázek, sází se nejčastěji na výsledky dostihů a sportovních utkání (hlavně fotbal).

⁵¹ Dvořák, D. *Metodika vzdělávacích programů prevence drogových závislostí a HIV/AIDS*. 1996, s.20

⁵² Nešpor, Karel, Provazníková, Hana. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*. Praha, 1999. s. 23.

⁵³ Poradenství. *Vznik závislosti*. [online] [cit. 2007-03-29].

Dostupný z <<http://www.poradenskecentrum.cz/gambling-vznik.html>>.

2. Prevence sociálně patologických jevů

Prevence v nejširším slova smyslu je definována jako předcházení nějakým zpravidla škodlivým vlivům. Jedná se o „koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců a skupiny“.⁵⁴

Jako znaky efektivního systému prevence považují Pokorný a spol. (2001):

- koncepčnost
- cílevědomost
- komplexnost
- znalost podmínek působení
- sběr a analýza informací
- flexibilitu
- zpětnou vazbu revize postupů

Znaky neefektivního systému prevence jsou:

- nahodilost
- nedefinování cíle
- roztržitost
- dojmologie
- neobornost
- nekoncepčnost
- rigida nesoustavnost
- dělám to, co se domnívám, že se má, místo toho, co vím, že mám⁵⁵

Důležitými znaky **efektivní prevence** je cílevědomost, přesné stanovení cílů a cílové skupiny. Při jejich definování je důležité brát v potaz sociokulturní zázemí jedinců, etnickou příslušnost, postoje dané skupiny k sociálně patologickým jevům, charakteristiky místního společenství atd.

Velice častým znakem **neefektivní prevence** je – dělám to, co se má, místo toho, co vím, že mám. Nezřídka se pracovník v kontaktu s klientem zařizuje podle toho, co si sám o daném „případu“ myslí a jak ho vnímá a tudíž už vnáší do své práce to, co by tam být nemělo. Pracovník se také může dostat do konfliktu mezi vlastními zájmy a odbornou pomocí.

Mezi možné cíle preventivního působení můžeme zařadit:

- zdravý životní styl a kvalitu života
- oddálení prvotního kontaktu s drogou
- snížení rizika vzniku sociálně patologických jevů

---

⁵⁴ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 24

⁵⁵ Tamtéž, s. 29

- snížení rizika důsledků sociálně patologických jevů pro jedince, skupinu, útvar, společnost⁵⁶

Velmi důležitý je zdravý životní styl a kvalita života, protože od toho se odvíjí to, jak bude daný jedinec k sociálně patologickým jevům přistupovat a jak bude ve svém životě odolávat různým nástrahám.

Existují tři základní oblasti prevence sociálně patologických jevů, a to prevence primární, sekundární a terciární, přičemž primární prevence může být specifická a nespecifická.

Primární prevenci rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření. Jedná se o předcházení ohrožujícím situacím, které se realizuje plánovitým, komplexním a cílevědomým posilováním forem zdravého životního stylu. Jejím cílem je především změna postojů k sociálně patologickým jevům a změna chování jedince.

Matoušek (2003) popisuje primární prevenci jako „cílenou na celou populaci (nespecifickou prevenci) nebo na určitou skupinu (specifickou prevenci) v době, kdy se očekávaný problém této skupiny ještě nemanifestoval“.⁵⁷

Specifická primární prevence

Jedná se o systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu. Součástí systému jsou Standardy primární prevence, od jejichž naplňování při preventivních aktivitách se očekává dodržení potřebné úrovně a kvality daných aktivit. Specifická prevence cíleně rozvíjí prevenci nespecifickou. Specifické primárně-preventivní programy v oblasti prevence jsou programy, které se explicitně zaměřují na určité cílové skupiny a snaží se hledat způsoby, jak předcházet vzniku a rozvoji sociálně patologických jevů. Jasná profilace těchto programů odlišuje tyto programy od programů nespecifických. Specifičnost programů je dále dána nutností zaměřit se na určitou cílovou skupinu, jevící se jako ohroženější či rizikovější, než skupiny jiné.

Nejjednodušší definicí specifických preventivních programů je tzv. ekonomická negativní definice: Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém sociálně patologických jevů, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly rozvíjeny.⁵⁸

⁵⁶ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 29

⁵⁷ Matoušek, Oldřich, *Slovník sociální práce*. Praha, 2003. s. 164

⁵⁸ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. [online] [cit. 2007-04-03]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/Files/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm>.

Specifická prevence se zaměřuje zejména na systém vzdělávání a na zdravý životní styl. Probíhá vzdělávání v rámci výuky na školách, příprava lektorského sboru pro prevenci sociálně patologických jevů, probíhají školení pro členy občanských sdružení, odborné semináře atd. Podporuje se a rozvíjí aktivity v oblastech kultury, sportu nebo volného času, rozvíjí se zájmy, důležitý je zájem o nové styly – způsoby života, trendy ve společnosti atd.⁵⁹

Za zásady efektivní primární prevence konkrétně zneužívání návykových látek se ve „Standartech odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek“ považuje:

- komplexnost a kombinace mnohočetných strategií – preventivní programy by měly být koncipovány komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovaná spolupráce více institucí
- kontinuita působení a systematickosti plánování – programy musí na sebe navazovat a musí se vzájemně doplňovat
- cílenost a adekvátnost informací i forem působení – u každého programu se musí s ohledem na demografické a sociokulturní charakteristiky definovat pro jakou cílovou skupinu by měl být program určen
- propojení prevence užívání návykových látek a těkavých návykových látek s prevencí problémů působených alkoholem a tabákem – alkohol a tabák jsou nejrozšířenější návykové látky a působí největší škody jak lidské tak materiální
- včasný začátek preventivních aktivit, ideálně již v předškolním věku – osobnostní postoje a názory se formují již v raném věku
- pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ – podpora zdravého životního stylu a nabídka pozitivních alternativ
- využití „KAB“ modelu – orientace nejen na úroveň informací, ale především na kvalitu postojů a změnu chování
- využití „peer“ prvků, důraz na interakci a aktivní zapojení – program je veden nebo se ho účastní vrstevníci, kteří mají zajisté větší vliv na děti a mladistvé než rodiče a učitelé
- denormalizace – zvýšení „drogového povědomí“, morálky, účasti na řešení problémů
- podpora protektivních faktorů ve společnosti – vytváření podpůrného a pečujícího prostředí
- nepoužívání neúčinných prostředků – neúčinným může být pouhé poskytování informací o návykových látkách, odstrašování, zakazování, přehánění následků užívání atd.⁶⁰

Nespecifická primární prevence

Jedná se o aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejímž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti, včetně možností rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit. Programy

⁵⁹ Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. Prevence sociálně patologických jevů. Brno, 2001, s. 28

⁶⁰ *Standarty odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek, které zpracovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (Zásady efektivní prevence zneužívání návykových látek). Praha, 2005. s. 11-12.*

nespecifické prevence (např. různé volnočasové aktivity) by existovaly a byly žádoucí i v případě, že by neexistovaly sociálně patologické jevy, tj. bylo by i v takovém případě smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat.⁶¹

Do této oblasti spadá výchova v rodině, výchova ve škole, výchova a vzdělávání ve společnosti, systém sociální péče, sociální politika, bytová politika, bydlení, péče o zaměstnance a jejich rodiny, salutoprotektivní zdroje společnosti a společensky preferovaný zdravý životní styl. Patří sem například systém opatření, který je zaměřený na výběr a přípravu pracovníků působících ve vzdělávání, výchově, sociálních oblastech atd.⁶²

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (dále jen "prevence") v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy zahrnuje především aktivity v oblastech prevence:

- a) násilí a šikanování,
- b) záškoláctví,
- c) kriminality, delikvence, vandalismu aj. forem násilného chování,
- d) ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže,
- e) xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu,
- f) užívání návykových látek (vč. opomíjeného alkoholu a kouření), anabolik, medikamentů a dalších látek,
- g) netolismu (virtuálních drog) a patologického hráčství (gambling),
- h) diváckého násilí.
- i) komerčního sexuálního zneužívání dětí,
- j) syndromu týraných a zneužívaných dětí
- k) sekt a sociálně patologických náboženských hnutí.⁶³

Sekundární prevence

se zaměřuje na rizikovou skupinu, která je negativním jevem ohrožená obzvlášť. Sekundární prevence má zachytit poruchu fyzického, psychického a sociálního vývoje v počátečním stádiu, zajistit potřebná opatření pro ohroženého jedince a zabránit rozšíření poruchy mezi jedince jiné. Můžeme zde zařadit například prevenci HIV mezi prostitutkami, oběti šikanování se doporučuje nabídnout psychoterapeutickou péči nebo nějaké poradenské centrum atd.

Terciární prevence

- zde již k negativnímu jevu došlo, prevence spočívá ve snaze o zmírnění negativního jevu. Příkladem může být oddělení agresora od oběti šikany nebo například výměna injekčních stříkaček atd. Zde by se měli angažovat pouze specializovaní odborníci.

---

⁶¹ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. [online] [cit. 2007-04-03].

Dostupný z <http://www.msmt.cz/Files/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm>.

⁶² Pokorný, Vratislav, Telcová, Jana, Tomko, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno, 2001, s. 28

⁶³ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. [online] [cit. 2007-04-03].

Častým problémem bývá to, že na některých školách a v mnoha rodinách je nedostatečná sekundární prevence. Pak se stává, že preventivní aktivity bývají přesouvány do oblasti primární prevence, nebo ve směru odborníků, kteří již pracují v oblasti terciární prevence. Zejména školy se často zaměřují pouze na primární prevenci, a často zanedbávají možná ještě potřebnější prevenci sekundární.

Nejlepší možností však zůstává spojení primární prevence a represe. Například co se týče drog a návykových látek, je nejlepší snižování nabídky (aby byly návykové látky méně dostupné) a zároveň snižování poptávky (aby je lidé pokud možno nechtěli). Tyto dvě varianty se nevylučují, ale naopak navzájem posilují.⁶⁴

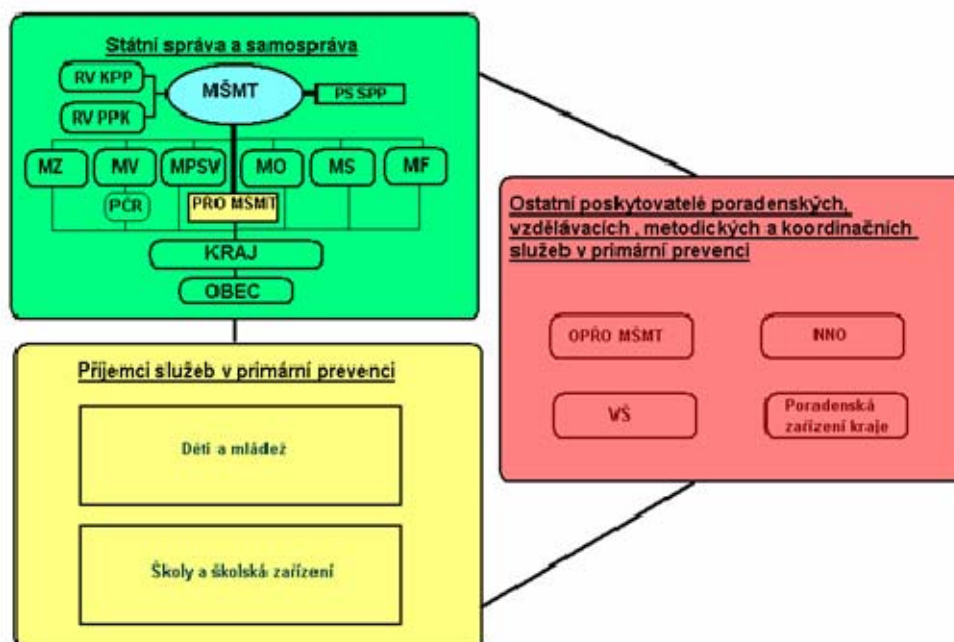
⁶⁴ Nešpor, Karel, Csémy, Ladislav, Pernicová, Hana. *Prevence problémů působených návykovými látkami*. Praha. s. 34.

2.1. Instituce spolupracující se ZŠ při potírání sociálně patologických jevů

Zde bych se chtěla zaměřit na organizační systém primární prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Na tento systém upozorňuji, jelikož je velice důležité klást důraz na nebezpečí sociálně patologických jevů již ve školách, což by se mělo stát základním kamenem prevence a jakousi filosofií každé školy.

Na horizontální úrovni Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy aktivně spolupracuje s věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany) a nadresortními orgány (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra – v těchto orgánech jsou zastoupeny všechny věcně příslušné resorty). Meziresortní spolupráce bude rozšířena v letošním roce o Ministerstvo financí a Ministerstvo spravedlnosti.

V rámci této úrovně byly ustanoveny při ministerstvu: Pracovní skupina specifické primární protidrogové prevence a Pracovní skupina prevence kriminality a ostatních sociálně patologických jevů složená ze zástupců věcně příslušných resortů, krajů, akademické obce, nestátních neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vysokých škol, přímo řízených organizací ministerstva a vybraných odborníků na danou problematiku. Cílem těchto pracovních skupin je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti napříč resorty:

65

⁶⁵ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. [online] [cit. 2007-04-03]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/Files/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm>.

Vysvětlivky k použitým zkratkám:

RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
RVPPK	Republikový výbor pro prevenci kriminality
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PŘO	Přímo řízené organizace MŠMT
OPŘO	Ostatní přímo řízené organizace MŠMT*
PS SPP	Pracovní skupina specifické primární prevence
MO	Ministerstvo obrany
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MF	Ministerstvo financí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NNO	Nestátní neziskové organizace
VŠ	Vysoká škola

*

ČŠI – Česká školní inspekce

IPPP – Institut pedagogické psychologického poradenství

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický

NÚOV – Národní ústav odborného vzdělávání

ÚIV – Ústav pro informace ve vzdělávání

AV – Antidopingový výbor

Na vertikální úrovni Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodicky vede a koordinuje síť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci odborů školství krajských úřadů), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školními metodiky prevence (vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních).

66

⁶⁶ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. [online] [cit. 2007-04-03]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/Files/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm>.

2.2. Pozice - školní metodik prevence

V resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje základní nástroj prevence Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Realizace tohoto programu je závazná pro každou školu a každé školské zařízení a podléhá kontrole České školní inspekce.

Program by měl být obsažen v celkové filosofii školy, v přístupu k dětem, ve stylu výchovy atd. Měl by podporovat zdravý životní styl, organizovat aktivity spojené s poskytováním informací a prevencí týkající se zdraví, zdravého životního stylu a sociálně patologických jevů. Základem je harmonický rozvoj všech složek člověka: myšlení, citění a vůle. Důležité je posílení sociálního citění a komunikace, klade se důraz na osobní kontakt.

Mezi hlavní aktivity školy v rámci Minimálního preventivního programu patří např.:

- Odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v metodikách preventivní výchovy a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů.
- Systémové zavádění různých oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů.
- Vytváření podmínek pro smysluplné trávení volného času
- Spolupráce s rodiči
- Průběžné sledování podmínek a situace ve škole
- Poskytování poradenských služeb metodika prevence a výchovného poradce žákům a jejich rodičům. MŠMT (2007)

Na úrovni jednotlivých škol je primární prevencí sociálně patologických jevů pověřen **školní metodik prevence** (ŠMP), kterého do této funkce jmenuje ředitel školy nebo školského zařízení. Ředitel vytváří podmínky pro preventivní programy SPJ a nese odpovědnost za jejich realizaci. ŠMP koordinuje tvorbu a kontrolu realizace preventivního programu školy. Poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence a pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními. Spolupracuje na přípravě osnov výchovně vzdělávacích předmětů, jejichž součástí je právní a etická výchova, výchova ke zdravému životnímu stylu a jiné oblasti preventivní výchovy. Součástí jeho náplně je i sledování rizik výskytu SPJ, navrhování cílových opatření a krizová intervence. Úzce spolupracuje s okresním metodikem prevence a krajským koordinátorem prevence a institucemi a organizacemi, které nabízejí preventivní programy. Jde především o policii (městskou či státní), občanská sdružení a neziskové organizace. Účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu. Ve spolupráci s třídními učiteli poskytuje poradenské služby žákům s rizikem či projevy sociálně

patologického chování a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťuje péči odpovídajícího odborného pracoviště. Dále seznamuje rodiče s průběhem prevence na škole a snaží se rodiče po této stránce zapojit do dění školy.

Minimální preventivní program je jednou za rok vyhodnocován, posuzuje se celková účinnost programu.

V současné době je téměř ve všech základních (úplných) a středních školách Jihomoravského kraje zavedena funkce školního metodika prevence s ohledem na specifické podmínky školy.

2.3. Dílčí závěr

Prevence problémů působených výskytem sociálně patologických jevů má zásadní význam sama o sobě. Je v zájmu celé společnosti i jednotlivých škol, aby se v prevenci používaly efektivní postupy, které dokáží předejít nebo oddálit setkání žáků s těmito jevy. V boji proti těmto nežádoucím jevům musí sehrát důležitou roli rodina, škola, společenské organizace, stranou však nemůže stát ani nejširší veřejnost.

Preventivní působení v celé této oblasti by mělo mít jednotnou podobu a principy. Nelze provádět prevenci jednotlivých negativních jevů odděleně. Prevence musí být nedílnou součástí výchovně vzdělávacího a informačního procesu. Důležité je formování postojů a vytváření pozitivního sociálního prostředí a vazeb. Komunikační dovednosti, schopnost vytvářet přátelské vazby, asertivní dovednosti, zlepšení sebeovládání, nenásilné zvládnutí konfliktů, zvládnutí úzkosti a stresu, jsou základní atributy zdravého životního stylu. Prevence orientovaná do oblasti zdravého životního stylu je východiskem i cílem.

3. Školy a školská zařízení ohrožená výskytem sociálně patologických jevů

Ve školách a školských zařízení přicházíme stále častěji do styku s nejrůznějšími projevy sociálně patologického chování a prožívání našich svěřenců. Klademe si otázku, jakými prostředky můžeme eliminovat nárůst agresivity, šikanování, gamblerství, xenofobie, rasismu, zneužívání návykových látek, kriminality apod.

Podíl školy na řešení tohoto problému nelze rozhodně zjednodušovat na organizování přednáškových cyklů a zvýšené aktivizaci mimoškolní výchovy. Ukazuje se, že v době prudkých dynamických proměn společnosti nejsme dostatečně připraveni čelit těmto negativním jevům a provádět jejich účinnou prevenci. Problém je značně složitý, rychlá řešení neexistují.

Co tedy můžeme např. ve škole nebo jiném výchovném zařízení pro prevenci sociálně patologických jevů udělat? Ukazuje se, že osoba manažera resp. ředitele či vedoucího je klíčová, ale nikoli samospasitelná. Síla vedoucího pracovníka spočívá v tom, jakými lidmi se dokáže obklopit a jaký jim vytvoří prostor pro jejich zodpovědné působení. Tento člověk často také ztělesňuje základní filozofii instituce a určuje její atmosféru, deleguje pravomoci a stará se o „zdraví“ svěřené instituce.

Preventivní péče, o níž se snaží pracovníci různých institucí by měla být vzájemně dobře koordinována, systém by přitom měl mít dost volnosti, aby poskytoval prostor pro individuální práci. Má-li primární prevence mít smysl, je ji třeba chápat dostatečně široce – patří k ní všechno, co podporuje zdravý vývoj osobnosti, každá přiměřená snaha přiblížit se ideálu integrovaného, láskyschopného, vnitřně svobodného a přitom odpovědného člověka.

3.1. Základní školy ve městě Brně - jejich charakteristika a zaměření

Město Brno je významným centrem vzdělanosti a tomu i odpovídá síť obecních základních škol. Ve dvaceti pěti městských částech, z dvaceti devíti, se nachází celkem 65 základních škol s právní subjektivitou. Největší počet základních škol, celkem jedenáct, má městská část Brno – střed, dále následuje městská část Brno – sever se sedmi ZŠ a MČ Brno – Královo Pole, kde je jich pět. Statutárního město Brno má přímou zřizovatelskou povinnost vůči Evropské základní škole Brno, Čejkovická 10. Na území města Brna jsou ještě další čtyři základní školy, z nichž tři jsou soukromé a jedna je školou církevní. (*OŠMT MMB - Výroční zpráva za školní rok 2006/2007, Brno, listopad 2007, str. 16*)

Základní škola Brno, Antonínská 3, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Výhra pro naše děti

Základní škola

Základní škola má rozšířenou výuku cizích jazyků – německého i anglického jazyka, jejich výuka byla zařazena již od prvních ročníků formou povinného předmětu. Na škole je realizován družební kontakt se školou „Uhlandschule“ ve Stuttgartu. V oblasti volnočasových aktivit se zapojuje velké procento žáků do kroužků různého zaměření. Tradičně největší zájem je o keramiku, informatiku a stolní tenis.

Základní škola Brno, Arménská 21, 625 00

Zřizovatel: MČ Brno – Bohunice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Na základní škole je rozšířené vyučování tělesné výchovy – plavání a rozšířené vyučování jazyků. Škola pořádá plavecké soutěže pro brněnské školy a nabízí celou řadu kroužků při ZŠ i mimoškolních aktivit.

Základní škola Brno, Bakalovo nábřeží 8, 639 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Naše výsledky hovoří cizími jazyky

Základní škola

Základní škola je orientována na výuku cizích jazyků, zejména anglického jazyka. Ve spolupráci s Britskou radou jako jediná škola v Jihomoravském kraji připravuje žáky k vykonání Cambridgeských jazykových zkoušek. Je zapojena do mnoha projektů, mimo jiné i do pilotního projektu výuky angličtiny od 1. ročníku základního vzdělávání. Jedná se o projekt MMB „Výuka angličtiny na vybraných školách města Brna“.

V oblasti výuky cizích jazyků škola dosahuje příkladné úrovně. Na škole pracuje řada zájmových kroužků, které jsou z velké většiny bezplatné.

Základní škola Brno, Bednářova 28, 619 00

Zřizovatel: MČ Brno – jih

Název zvoleného vzdělávacího programu:

ŠPRT - Škola přátelského rodinného typu

Základní škola

Specifikem základní školy je relativně malý počet žáků – v každém ročníku po jedné třídě. Velmi se osvědčuje individuální přístup k dětem a stálé osobní kontakty mezi učiteli a žáky, systém zájmových kroužků, široká nabídka sportovního využití a pohybových aktivit.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Blanenská 1, 621 00

Zřizovatel: MČ Brno - Jehnice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Základní škola je neúplná, má jen ročníky I. stupně, průměrný počet žáků na učitele je relativně nízký. Škola nabízí celou řadu mimoškolních a volnočasových aktivit, každoročně se žáci účastní různých soutěží, v neposlední řadě na škole probíhá mezinárodní spolupráce se Školou J.A.Komenského Vídeň a SVS Schwechat.

Základní škola Brno, Blažkova 9, 638 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka jazyků, zejména německého jazyka. Mimořádná péče je věnována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům se sociálním znevýhodněním. Žáci školy se účastní velkého množství soutěží a olympiád, mimořádných úspěchů dosahují v konverzačních soutěžích v německém jazyce. Škola nabízí mnoho mimoškolních a volnočasových aktivit.

Základní škola Brno, Bosonožská 9, 625 00

Zřizovatel: MČ Brno - Starý Lískovec

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Základní škola je zaměřena na práci s dětmi se specifickými vývojovými poruchami (dyslexie, dysgrafie...) Pro tyto žáky zřizuje se souhlasem krajského úřadu třídy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve škole pracují speciální pedagogové, kteří se věnují žákům i v reedukčních skupinkách. Škola zajišťuje také logopedickou péči.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Bosonožské nám. 44, 642 00

Zřizovatel: MČ Brno - Bosonohy

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Základní škola je neúplná, má pouze ročníky 1. stupně. Škola úzce spolupracuje se ZŠ Vedlejší, kam odchází po ukončení 5. ročníku největší počet žáků. Společné aktivity mají pozitivní vliv na plynulý a bezproblémový přechod žáků na 2. stupeň ZŠ. Škola nabízí velkou řadu mimoškolních aktivit.

Základní škola Brno, Botanická 70, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život

Základní škola

Základní škola je neúplnou školou s výukou pouze na 1. stupni. Škola klade důraz na posilování a upevňování zdraví dětí, rozvoj tělesných schopností, poskytování dostatku pohybu, rozvíjení žádoucích vlastností, upevňování tělesné zdatnosti. Probíhá zde integrace žáků s mentální a tělesným postižením a žáků s poruchami učení. Na škole probíhá výuka angličtiny od 1. ročníku - jedná se o nepovinný předmět, projekt výuky s rodilým mluvčím. Škola nabízí bohatou mimoškolní a mimotřídní činnost – možnost využití volného času žádoucím směrem.

Evropská základní škola a mateřská škola Brno, Čejkovická 10, 628 00

Zřizovatel: Statutární město Brno

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

a) *mezinárodní třídy – Rainbow school*

b) *české třídy*

Základní škola

Na škole byla zřízena pokusná forma projektu výuky dětí v mezinárodních třídách. V mezinárodních třídách s vyučuje některým předmětům v anglickém jazyce. Jedná se o všechny předměty mimo výtvarné výchovy, hudební výchovy a tělesné výchovy, kde se učí v českém jazyce. Na škole je 15 českých tříd a 7 zahraničních. Žáci školy mají pestrý program v rámci mimoškolních a výchovně vzdělávacích akcí.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Elišky Přemyslovny 10, 625 00

Zřizovatel: MČ Brno - Starý Lískovec

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Eliška

Základní škola

Škola je otevřena bez rozdílu všem dětem – zdravým, tělesně postiženým i cizím státním příslušníkům. Tomu je přizpůsobena vybavením, bezbariérovostí i kvalifikovaností pedagogického sboru. Důraz je kladen na zkvalitňování péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, péči o integrované žáky s tělesným postižením, zajišťuje žákům i učitelům klidné, útulné a bezpečné pracovní prostředí.

Základní škola Brno, Gajdošova 3, 615 00

Zřizovatel: MČ Brno - Židenice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Schola aperta - Otevřená škola

Základní škola

Škola se zaměřuje zejména na propojení mateřské a základní školy, výuku cizího jazyka od 1.ročníku, na škole jsou speciální třídy s výukou podle metod Montessori, Dále je zaměřena na projekty ve výuce, moderní a efektivní metody výuky, práci s výpočetní a komunikační technikou. Je kladen důraz na inkluzivní vzdělávání, tj.vytváření podmínek pro talentované žáky i žáky s různým druhem postižením a na správný tělesný vývoj žáků, sportovní a volnočasové aktivity. Žáci jsou vedeni k týmové práci, k vzájemné pomoci, sounáležitosti a vzájemnému respektu. Výuka je zaměřena na činnostní učení související s praxí a dobře uplatnitelné v životě.

Základní škola Brno, Hamry 12, 614 00

Zřizovatel: MČ Brno - Maloměřice a Obrány

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola Hamry

Základní škola

Škola nemá speciální zaměření ani rozšířenou výuku. Škola věnuje zvýšenou pozornost hendikepovaným žákům, zabývá se systémem prevence sociálně patologických jevů a ochrany člověka za mimořádných okolností. Na škole pracují kroužky pro žáky s LMD a dyslektické kroužky.

Základní škola Brno, Herčíkova 19, 612 00

Zřizovatel: MČ Brno - Královo Pole

Název zvoleného vzdělávacího programu:

SOVA

Základní škola

Škola je zaměřena na rozšířenou výuku informatiky a výpočetní techniky a na rozšířenou výuku tělesné výchovy, zaměřenou na házenou. Na škole se neustále rozšiřuje nabídka mimoškolních aktivit.

Základní škola Brno, Heyrovského 32, 635 00

Zřizovatel: MČ Brno - Bystrc

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život

Základní škola

Škola je zapojena do několika projektů, spolupracuje se studenty JAMU a brněnskými divadly. Žáci školy se účastní různých soutěží a olympiád, ve kterých dosahují úspěchů. Je zde celá řada zájmových kroužků, které využívají žáci všech věkových kategorií.

Základní škola Brno, Holzova 1, 628 00

Zřizovatel: MČ Brno - Líšeň

Název zvoleného vzdělávacího programu:

ŠKOLA PRO ŽIVOT

Základní škola

Škola je zaměřena na: intenzivní výuku anglického jazyka, soustavnou práci s výpočetní a komunikační technikou, sportovní výchovu, širokou nabídku volitelných předmětů, vytváření podmínek pro žáky se specifickými potřebami, kulturní a společenské tradice v Líšni. Škola je zapojena do několika projektů – např. spolupráce na preventivních programech Městské policie.

Základní škola Brno, Horácké náměstí 13, 621 00

Zřizovatel: MČ Brno - Řečkovice a Mokrá Hora

Název zvoleného vzdělávacího programu:

AMOSEK

Základní škola

Škola je členem Dalton international, na obou stupních školy uplatňuje daltonské prvky ve výuce. Na škole je rozšířená výuka jazyků a rozšířená výuka TV se zaměřením na úpolové sporty. Škola nabízí velké množství mimoškolních aktivit, negativním jevům předchází využíváním daltonských prvků ve výuce, tvorbou projektů a kooperativního učení. Spolupráce s rodiči a jejich účast na aktivitách školy je dobrá.

Základní škola Brno, Horní 16, 639 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola v pohybu

Základní škola

Škola má specializované třídy pro žáky se specifickými vývojovými poruchami učení. Speciální péče je na škole rozdělena na dvě oblasti. První je péče o žáky s individuální integrací, kteří jsou zařazení v běžných třídách a druhá je péče o žáky se skupinovou integrací, kteří jsou zařazení do tzv. speciálních tříd. Mimo to se škola profiluje rozšířenou výukou informatiky, výukou plavání v bazénu s mořskou vodou a dále projektem Ekoškola.

Základní škola Brno, Horníkova 1, 628 00

Zřizovatel: MČ Brno - Líšeň

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Tvořivá škola v galerii

Základní škola

Škola se profiluje spádovostí pro výuku dyslektických žáků. Dále nabízí kvalitní výuku informatiky a výuku v počítačové síti, velké sportovní aktivity, rozšířenou výuku jazyků, bohatou zájmovou činnost žáků a pořádání velkého počtu kulturních, sportovních i vzdělávacích akcí pro širokou veřejnost.

Základní škola Brno, Hroznová 1, 603 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Vzdělání pro život

Základní škola

Základní škola je školou s velkou tradicí a kořeny hluboce zapuštěnými v Brně – Pisárkách. Škola je zařazena do pilotního programu v městě Brně – „Angličtina do škol“, má rozšířenou výuku jazyků již od první třídy. Spolupracuje s divadelní fakultou JAMU v Brně při uvádění dramatické výchovy do školského programu, což je využíváno při integraci dětí se závažnými poruchami učení. Mimořádně talentovaným žákům je umožněno vzdělání přiměřené jejich schopnostem s využitím informačního centra školy s širokou nabídkou výukových programů a možností bezplatného přístupu na internet.

Základní škola Brno, Hudcova 35, 621 00

Zřizovatel: MČ Brno - Medlánky

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Otevřená škola

Základní škola

Prvořadým úkolem pedagogických pracovníků školy je snaha o korektní mezilidské vztahy, které přinášejí i dobré výsledky ve výchově a vzdělávání. Škola nabízí celou řadu doplňkových aktivit učebních plánů, jejich nabídka se osvědčuje. Žáci školy se účastní různých soutěží, např. sportovních, matematických, zdravotních a dalších, ve kterých zaznamenávají úspěchy.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Husova 17, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Na Husovu chodíme rádi

Základní škola

Škola je členem Asociace českých daltonských škol, ve všech třídách se vyučuje podle daltonského plánu. Škola zajišťuje pro žáky trpící dyslektickými poruchami učení možnost práce se speciální pedagogem, maximální péče je také věnována integrovaným dětem. Škola zajišťuje po pedagogické stránce výuku plavání pro 18 brněnských základních škol. Je zde nabídka celé řady nepovinných předmětů a zájmových kroužků. Kromě školních výletů jsou organizovány na škole různé exkurze, které jsou významným prostředkem k vytvoření dobrých vztahů mezi učiteli a žáky.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Chalabalova 2, 623 00

Zřizovatel: MČ Brno - Kohoutovice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro všechny

Základní škola

Škola je aktivním členem mezinárodní sítě daltonských škol, které tvoří školy ze čtyř kontinentů. Na 1. stupni uplatňuje prvky daltonského plánu, na 2. stupni projekty. Je zaměřena na výuku angličtiny a byla zařazena do pilotního programu MMB – výuka angličtiny na ZŠ, který odstartoval prudké zlepšení kvality. Je zde rozvinuta spolupráce se zahraničními školami jejímž výsledkem jsou společné projekty a konference. Škola aktivně spolupracuje s Univerzitami v Pardubicích a v Brně.

Základní škola Brno, Jana Babáka 1, 616 00

Zřizovatel: MČ Brno - Žabovřesky

Název zvoleného vzdělávacího programu:

POZNÁVÁNÍ*PROŽITEK*TVOŘIVOST

Obecná škola

Škola je členem Asociace daltonských škol. Na škole je rozšířená výuka cizích jazyků, která je na příkladné úrovni. Je zde rozšířená výuka hudební výchovy (1.- 9. roč.), jsou zde uplatňovány prvky daltonského plánu. Nedílnou součástí školní práce je projektové vyučování. Škola se účastní velkého množství soutěží, přehlídek, kulturních a sportovních akcí. Škola se stala školitelem daltonského vyučování pro slovenské základní školu z Dunajské Stredy.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Jana Broskvy 3, 643 00

Zřizovatel: MČ Brno - Chrlice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Úspěch pro všechny

Základní škola

Škola je zapojena do projektu města Brna „Výuka angličtiny na vybraných školách ve městě Brně“. Do učebního plánu školního vzdělávacího programu byla zařazena široká nabídka volitelných předmětů, které svou náplní plynule navazují na předměty povinné. Škola je zařazena do mnoha projektů a nabízí řadu zájmových kroužků a mimoškolních aktivit.

Základní škola Brno, Janouškova 2/577, 613 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola jazyků a sportu

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka jazyků, zejména francouzštiny a rozšířená výuka tělesné výchovy se zaměřením na fotbal - hoši a aerobik – dívky. Úspěchy žáků jsou jak z pohledu hodnocení prospěchu, tak i z dosažených výsledků v různých vědomostních soutěžích, olympiádách a sportovních turnajích...zde žáci dosahují opravdu výborných výsledků v reprezentaci města Brna a celé ČR. Škola pečuje o talentované žáky ale i o žáky problémové, nabízí žákům velké množství volnočasových aktivit.

Základní škola Brno, Jasanová 2, 637 00

Zřizovatel: MČ Brno - Jundrov

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro správné kluky a holky

Základní škola

Prioritou školy jsou cizí jazyky a pohybové aktivity. Přínosem pro sportovní zaměření školy je vlastní bazén a víceúčelová sportovní hala. Prevence sociálně patologických jevů patří k prioritám školy a daří se je odhalovat a řešit v jejich počátečních stádiích, což přispívá k příznivému sociálnímu klimatu ve škole.

Základní škola a mateřská škola Brno, Jihomoravské nám. 2, 627 00

Zřizovatel: MČ Brno - Slatina

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Úspěch

Základní škola

Škola pracuje podle vlastního projektu „Zdravá škola a Zdravá mateřská škola, který je přizpůsoben podmínkám školy. V návaznosti na projekt je vypracován i projekt Environmentální výchovy a vzdělávání. Žáci školy se zúčastňují nejrůznějších soutěží a olympiád (jazykových, výtvarných, sportovních, literárních, dopravních, společenskovedních, matematických aj.)

Masarykova základní škola Brno, Kamenáčky 3591/4, 636 00

Zřizovatel: MČ Brno - Židenice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Škola má environmentální zaměření, spolupracuje s Přírodovědnou stanicí Kamenáčky a společností SAKO Brno a dalšími. Společně s dalšími subjekty jsou pořádány brigády na úklid chráněných území v Brně spojené s poznáváním těchto lokalit. V oblasti mimoškolních aktivit nabízí dětem celou řadu zájmových kroužků.

Základní škola Brno, Kamínky 5, 634 00

Zřizovatel: MČ Brno - Nový Lískovec

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život, škola pro všechny

Základní škola

Škola nemá ve svém programu žádnou rozšířenou výuku, klade důraz na citlivý přístup vyučujících k dětem, věnuje maximální pozornost žákům talentovaným ale i zaostávajícím. Na škole je zřízena dyslektická minitřída, která bude rozšířena i na další ročníky. Škola nabízí svým žákům velké množství zájmových mimoškolních aktivit, žáci se účastní různých soutěží a olympiád. Škola je zapojena do projektů, např. „Shape up“, „Elektronický učitel.

Základní škola Brno, ZŠ Kneslova 28, 618 00

Zřizovatel: MČ Brno - Černovice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola v pohybu

Základní škola

Škola je v hlavní činnosti specializovaná na informatiku v mimoškolní činnosti na atletiku a basketbal. Je zapojena do sítě „Tvořivých škol“, které podporují zapojení všech žáků do výuky, vedou k pochopení a trvalému osvojení učiva a rozvoji logického myšlení. Podle zájmu žáků je vytvářena nabídka mimoškolních volnočasových aktivit. Velkou péči škola věnuje talentovaným žákům.

Základní škola Brno, Košinova 22, 612 00

Zřizovatel: MČ Brno - Královo Pole

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život

Základní škola

Na jsou vedle běžných tříd zřízení specializované třídy pro výuku žáků se specifickými vývojovými poruchami učení. Žáci s touto diagnózou, kteří nemohou být z kapacitních důvodů zařazeni do těchto tříd jsou integrováni do běžných tříd. Pro tyto žáky jsou zřízeny reedukační kroužky, které vedou speciální pedagožky. Všichni žáci si mohou také vybírat z velké nabídky zájmových kroužků.

Základní škola a mateřská škola Brno, Kotlářská 4, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život v 21. století

Základní škola

Škola klade důraz na požadavky moderní výuky, profiluje se jako škola s rozšířenou výukou v oblasti vzdělávání matematiky a přírodovědných předmětů, hudební výchovy, výtvarné výchovy a tělesné výchovy, je fakultní školou Masarykovy university. Programem školy i péče o talentované žáky ale i o žáky zastávající a problémové. Žáci se účastní různých soutěží a olympiád a je zde velká nabídka mimoškolních zájmových činností.

Základní škola Brno, Krásného 24, 636 00

Zřizovatel: MČ Brno - Židenice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola na cestě

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka hudební výchovy, pracuje zde pět dětských pěveckých sborů a instrumentální soubor, které se účastní různých festivalů a soutěží. Škola je zapojena do několika projektů a spolupracuje s dalšími subjekty a se základní školou v německém Stuttgartu. V rámci mimoškolních aktivit se škola snaží podporovat zájem a talent žáků v různých kroužcích. Péče o žáky se specifickými poruchami učení a integrované žáky je na škole na vysoké úrovni.

Základní škola a mateřská škola Brno, Křenová 21, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Pojďme se učit

Základní škola

Škola je zaměřena na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a děti ze znevýhodněného sociokulturního prostředí. Jsou zde zřízeny třídy pro žáky se zdravotním postižením – poruchy učení, poruchy chování a lehké mentální postižení. V běžných třídách je dodržen průměr 17 žáků ve třídě, ve třídách speciálních je průměr 9,7 žáků na třídu. Na škole působí 4 asistenti pedagoga. Pro integrované žáky je organizována speciální nápravná péče. Na škole pracují již 13. rokem přípravný ročník.

Žáci se účastní soutěží a olympiád, škola je zapojena do různých projektů Škola věnuje velkou pozornost výchově dětí v době mimo vyučování a usiluje o kvalitnější naplňování volného času. Důležitým cílem je také větší motivace rodičů a členů komunity.

Základní škola a mateřská škola Brno, Křídlovická 30b, 603 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

HEURÉKA

Základní škola

Škola má třídy s rozšířenou výukou matematiky a přírodovědných předmětů, patří k zakládajícím členům Asociace českých daltonských škol. Je aktivním členem Asociace školních sportovních klubů. Žáci školy se účastní různých soutěží a olympiád ve kterých dosahují velmi dobrých výsledků, zejména v matematických soutěžích. Škola spolupracuje s Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity a dalšími subjekty. Škola se intenzivně věnuje žákům talentovaným a mimořádně nadaným. Je zde rozvinuta mezinárodní spolupráce a škola je zapojena do různých projektů.

Základní škola Brno, Křivánkovo nám. 11, 641 00

Zřizovatel: MČ Brno - Žebětín

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Tvoříme školu, kde žáky učení baví a která jim dává to, co potřebují do života

Základní škola

Škola je neúplná, má pouze 1. stupeň základní školy. Na škole je rozšířená výuka angličtiny, mimořádná péče je věnována individuální integraci žáků. Jedná se o školu rodinného typu, cílem je tvořit školu, kde žáky učení baví a která jim dává to, co potřebují do života. Škola nabízí žákům mnoho kroužků a mimoškolních aktivit.

Tyršova základní škola Brno, Kuldova 38, 615 00

Zřizovatel: MČ Brno - Židenice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Základní škola je fakultní školou Pedagogické fakulty MU, je zaměřena na matematiku a informatiku. Kvalitu této výuky potvrzuje umístění žáků z těchto tříd na předních místech v matematických soutěžích a olympiádách. Je zde snaha rozvíjet školu „rodinného typu“, vytvářet kladné vztahy mezi učiteli, žáky a rodiči. Žáci se aktivně zapojují do mimoškolní činnosti, je zde rozvinuta práce na projektech. Na vysoké úrovni je péče o talentované žáky a o žáky zaostávající a problémové.

Základní škola Brno, Labská 27, 625 00

Zřizovatel: MČ Brno - Starý Lískovec

Název zvoleného vzdělávacího programu:

JARO

Základní škola

Na škole je rozšířené vyučování tělesné výchovy, specializace lední hokej, pro dívky byla zřízena skupina softballu. Škola věnuje pozornost vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům nadaným. Škola spolupracuje s dalšími subjekty, např. hokejovým klubem Kometa Group, o. s. Tento klub zajišťuje činnosti hokejových tříd a výuku bruslení. Škola nabízí množství zájmových kroužků a volnočasových aktivit nejen pro žáky školy. Žáci školy se účastní soutěží a olympiád, škola je zapojena do mnoha projektů.

Základní škola Brno, Laštůvkova 77, 635 00

Zřizovatel: MČ Brno - Bystrc

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Škola má profilaci třemi základními směry – zaměření na sport, matematiku a informatiku. Zaměření na sport je realizováno na 2. stupni rozšířenou výukou tělesné výchovy se zaměřením na atletiku, na 1. stupni se jedná o všeobecné pohybové zaměření. Škola organizuje různé mimoškolní akce za účelem praktického ověření teoretických poznatků a zpestření výuky. Mimo to se žáci účastní různých soutěží a olympiád, ve kterých dosahují výborných výsledků.

Základní škola Brno, Masarova 11, 628 00

Zřizovatel: MČ Brno - Líšeň

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Naše škola – příležitost pro všechny

Základní škola

Waldorfská škola Brno

Škola má rozšířenou výuku jazyka anglického a německého, pro žáky s vadami řeči je zde otevřena specializovaná logopedická třída a dyslektická třída. Při výuce je kladen důraz na tělesnou výchovu a sport, výpočetní techniku a integraci postižených žáků. Pro žáky nadané a talentované jsou pořádány soutěže a olympiády. Škola je členem Asociace daltonských škol, žáci jsou rovněž vyučováni podle principů waldorfské pedagogiky. Škola nabízí celou řadu mimoškolních a volnočasových aktivit.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Merhautova 37, 613 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

DYNAMIKA

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka matematiky a informatiky, hudební výchovy a sportu. Velká pozornost je věnována žákům s poruchami učení – jsou zde zřízeny dyslektické třídy a dětem ze sociálně slabého prostředí. Škola spolupracuje s jinými školami při zařazování žáků do specializovaných tříd. Mimořádná péče je věnována žákům talentovaným. Škola je zapojena do mnoha projektů a spolupracuje s dalšími subjekty a vysokými školami. Žáci mohou využívat z pestré nabídky zájmových kroužků, účastní se soutěží a olympiád.

Základní škola Brno, Měšťanská 21, 620 00

Zřizovatel: MČ Brno - Tuřany

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Škola je zaměřená na podporu jazykové komunikace, rozšířenou výuku jazyků. K žákům s poruchami učení a nadaným je přistupováno individuálně. Velká podpora je věnována sportovním akcím, zejména reprezentaci žáků v atletice, v moderních tancích a populárním zpěvu. Škola spolupracuje s různými vzdělávacími subjekty a nabízí celou řadu kroužků. Žáci se účastní soutěží a olympiád.

Základní škola Brno, Milénova 14, 638 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Vaše škola

Základní škola

Škola má rozšířenou výuku tělesné výchovy se zaměřením na volejbal, třídy s rozšířenou výukou tělesné výchovy jsou otevřeny v rámci programu Intenzifikace sportovních tříd, do něhož je zařazena. Je členem Asociace českých daltonských škol a Asociace školních sportovních klubů. Žáci školy se účastní množství soutěží, ve kterých dosahují výborných výsledků.

Základní škola, Brno, Mutěnická 23, 628 00

Zřizovatel: MČ Brno – Vinohrady

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

30. 6. 2007 zanikla ZŠ Brno, Bzenecká přejmenováním na ZŠ Mutěnická. Na škole je aplikován modelový plán rozšířené výuky informatiky a výpočetní techniky a modelový plán rozšířené výuky matematiky a přírodovědných předmětů. Na škole jsou realizovány prvky daltonského plánu v 1 – 9. ročníku. Na škole pracuje velké množství zájmových kroužků, které jsou využívány žáky všech věkových kategorií.

Základní škola a mateřská škola Brno, nám. 28.října 22, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Osmec (odpovědnost, samostatnost, multikultura, elán, cílevědomost)

Základní škola

Škola vzdělává převážně žáky se sociálním znevýhodněním, romské žáky (80 % žáků školy). Je zde zřízen přípravný ročník pro děti se sociálním znevýhodněním, každoročně je otevírán kurz pro získání základního vzdělání. Ve škole pracuje 6 romských asistentů pedagoga. Škola se účastní dotačních programů v rámci Programu na podporu romské komunity, programů drogové prevence a národnostních menšin a dotačních programů ESF. Prioritou je rozvíjení idey školy s celodenním programem pro žáky se sociálním znevýhodněním.

Základní škola Brno, nám. Míru 3, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola na míru

Obecná škola

Škola je úplná a nachází se v klidné části Masarykovy čtvrti v Brně. V 1., 3.a 9. ročníku jsou třídy s menším počtem žáků, kde jsou zařazeny děti se speciálními vzdělávacími potřebami, ať již jsou to poruchy učení nebo chování, či jiná zdravotní znevýhodnění a postižení. Na škole je také věnována velká pozornost vzdělávacím potřebám žáků mimořádně nadaných. Je zde rovněž rozvinuta spolupráce s dalšími subjekty a vysokými školami. Žákům je nabízeno velké množství volitelných předmětů a zájmových kroužků.

Základní škola J. A. Komenského a Mateřská škola Brno, nám. Republiky 10, 614 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Na škole probíhá výuka angličtiny od 1. ročníku dle metodiky schválené MŠMT a PÚ pro výuku v 1. a 2. ročníku ZŠ, ve druhém ročníku na základě „výběrového řízení“, kterého se mohou zúčastnit i externí zájemci. K angličtině přibírají děti další jazyk a výuka je ještě rozšířena o volitelný jazyk. Škola organizuje celou škálu mimoškolních a volnočasových aktivit mládeže.

Základní škola Brno, nám. Svornosti 7, 616 00

Zřizovatel: MČ Brno - Žabovřesky

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Rodina – škola - život

Základní škola

Škola je zapojena do projektu MMB „Výuka angličtiny ve vybraných školách ve městě Brně“. V jednotlivých předmětech vyučující stále více zapojují žáky do práce na počítačích, v rámci možností je doplňováno programové vybavení PC učeben. Žáci školy se úspěšně zapojují do soutěží různého zaměření a různých úrovní. Na škole je k dispozici bazén, který je mimo jiné využíván kromě plavecké výuky v hodinách tělesné výchovy i k výuce způsobům prevence úrazů a záchrany člověka v případě ohrožení.

Základní škola Brno, Novolišeňská 10/2411, 628 00

Zřizovatel: MČ Brno - Líšeň

Název zvoleného vzdělávacího programu:

ŽI-RA-FA (Život-Radost-Fantazie)

Základní škola

Na škole je třída s rozšířenou výukou matematiky a přírodovědných předmětů, výuka informatiky a výpočetní techniky probíhá ve 2 vybavených učebních informatiky, je zde třída s rozšířenou výukou tělesné výchovy. V tělesné výchově je specializace na volejbal dívek a kopanou chlapců. Na škole je zajištěna odborná logopedická péče,

pro integrované žáky je možnost navštěvovat nepovinný předmět Individuální péče. Na škole je velké množství zájmových kroužků a volnočasových aktivit.

Základní škola Brno, Novoměstská 21, 621 00

Zřizovatel: MČ Brno - Řečkovice a Mokrý Hora

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola pro život

Základní škola

Ve výběrových třídách nebo skupinách je výuka zaměřena na angličtinu a francouzštinu. Dále je zde zaměření esteticko-výchovné – individuální a souborová hra na zobcové flétny, výtvarné činnosti. Na škole funguje sportovní příprava mladších žáků – florbal, národní házená. Výuka v jednotlivých předmětech je doplňována vzdělávacími pořady a výukovými programy. Je zde velká nabídka různých kroužků.

Základní škola Brno, Pastviny 70, 624 00

Zřizovatel: MČ Brno - Komín

Název zvoleného vzdělávacího programu:

5P škola přátelská, podnětná, pozitivní, pro život, pro všechny

Základní škola

Ve škole je zaváděna výuka povinného cizího jazyka již od 1 třídy. Velká pozornost je věnována výuce plavání, a výuce informatiky. Péče je věnována dětem se specifickými vývojovými poruchami učení a integrovaným žákům. Žáci se účastní různých sportovních, kulturních a vzdělávacích soutěží. Je zde dostatečná nabídka volnočasových aktivit.

Základní škola Brno, Pavlovská 16, 623 00

Zřizovatel: MČ Brno - Kohoutovice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Vyučovací hodiny jsou během roku doplňovány návštěvami různých pracovišť s připravenými programy pro žáky. Ve spolupráci s pedagogickou fakultou probíhá výuka některých hodin pracovních činností. Žáci se průběžně zdokonalují v rodinné a dopravní výchově formou besed. Škola je zapojena do mezinárodního projektu Socrates – Comenius, který je zaměřen i na seznámení se s běžným životem dětí v jiných zemích. Děti se projektu věnují v různých předmětech, prostřednictvím projektu si mohou prověřit svoje jazykové znalosti.

Základní škola Brno, Přemyslovo nám. 1, 627 00

Zřizovatel: MČ Brno - Slatina

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Od vyučování k učení, od známkování k hodnocení, z minulosti do budoucnosti

Základní škola

Škola má do výuky zařazeny daltonské prvky a mimo to se zaměřuje na projekt „Zdravá záda“, který uskutečňuje v 1. – 5. ročníku. Je zaměřena na péči o zaostávající a problémové žáky ale i o žáky talentované. Školu navštěvují i děti cizinců, kterým je

věnována zvláštní péče, zejména při zvládnání českého jazyka. Je zapojena do mnoha projektů a nabízí celou řadu mimoškolních aktivit. Každoročně se žáci účastní různých soutěží a olympiád.

Základní škola Brno, Řehořova 3, 618 00

Zřizovatel: MČ Brno - Černovice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola s úsměvem – škola pro všechny

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka angličtiny, zaměření školy je zejména na výuku cizích jazyků, informatiku a sport. Na prvním stupni jsou do výuky zařazeny daltonské prvky. Mimoškolní a volnočasové aktivity jsou zaměřeny především na rozvoj jazykové výuky, rozvoj pohybových aktivit a na informační a komunikační technologie. Velkou oblibu má keramický kroužek, který je zaměřen na rozvoj estetické výchovy. Škola je zapojena do několika projektů.

Základní škola Brno, Sirotkova 36, 616 00

Zřizovatel: MČ Brno - Žabovřesky

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Škola má zaměření na matematiku a informatiku, dalšími prioritami jsou výuka cizích jazyků, zejména anglického jazyka a rozvoj tělovýchovy a pohybových aktivit. Škola spolupracuje s katedrou PdFMU, zejména v oblasti tvorby výukových programů pro přírodopis s využitím interaktivních tabulí. Škola nabízí velkou řadu zájmových kroužků, mimo jiné kroužky španělštiny, které vyučují studenti FFMU. Škola je zapojena do mnoha projektů a mimoškolních aktivit.

Základní škola Brno, Slovanské nám. 2, 612 00

Zřizovatel: MČ Brno - Královo Pole

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka anglického jazyka a tělesné výchovy, je zařazena do projektu města Brna „Výuka angličtiny na vybraných školách ve městě Brně“. Veškerá výuka je na vysoké kvalitativní úrovni, což se projevuje ve výsledcích přijímacích zkoušek. Je zde zřízena třída pro děti s vývojovými poruchami učení, kde probíhá specializovaná výuka českého jazyka, dětem s vadnou výslovností je poskytována individuální logopedická péče. Škola nabízí velký výběr nepovinných předmětů a zájmových útvarů. Žáci školy se účastní různých soutěží, olympiád a projektů.

Základní škola Brno, Staňkova 14, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno - Královo Pole

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Škola bez hranic

Základní škola

Na škole je rozšířená výuka jazyků, do výuky jsou zařazeny daltonské prvky. Ve třídě pro jazykovou přípravu žáků se vyučují žáci se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie. Škola nabízí velké množství mimoškolních a volnočasových aktivit, účastní se soutěží a olympiád, spolupracuje s různými subjekty a vysokými školami. Je zapojena do projektů a rozvíjí mezinárodní spolupráci.

Základní škola Brno, Svážná 9, 634 00

Zřizovatel: MČ Brno - Nový Lískovec

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Obecná škola

Základní škola

Škola má rozšířenou výuku cizích jazyků, zejména anglického, pořádá pro žáky různé jazykové akce a soutěže. Dále je škola zaměřena na výuku tělesné výchovy, žáci se účastní mnoha sportovních akcí a soutěží, ve kterých slaví úspěchy. Škola se zapojuje do řady ekologických aktivit, žáci se podílejí na třídění odpadu ve škole. Na škole je rozvinuta individuální práce s dětmi se specifickými poruchami učení a s dětmi integrovanými. V rámci volnočasových aktivit nabízí žákům vyžití v mnoha kroužcích.

Základní škola Brno, Tuháčkova 25, 617 00

Zřizovatel: MČ Brno – jih

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Moje škola

Základní škola

Škola má rozšířenou výuku tělesné výchovy a speciální třídu pro žáky se specifickými poruchami učení. Škola usiluje o propojení školních a mimoškolních aktivit, o dlouhodobé zapojování žáků do zájmových činností. Žáci školy se účastní různých sportovních soutěží a olympiád, ve kterých dosahují výborných výsledků a také soutěží kulturních a vzdělávacích. Učitelé zařazují do hodin netradiční způsoby výuky, kromě toho zajišťují pro žáky mnoho výletů, exkurzí a výukových programů mimo prostory školy.

Základní škola Brno, Úvoz 55, 602 00

Zřizovatel: MČ Brno – střed

Název zvoleného vzdělávacího programu:

ÚVOZ – úspěch, vzdělání, obratnost, zdraví

Základní škola

Škola má rozšířenou výuku tělesné výchovy se zaměřením na lední hokej a odbíjenou. Jsou zde zřízeny výběrové třídy esteticko – výchovné a tělovýchovné. Škola organizuje sportovní soustředění, lyžařské a výcvikové kurzy, lehkooatletické přebory, nepovinné předměty např. výuku bruslení a sportovní hry. Na škole probíhá experimentální výuka cizího jazyka, která má návaznosti na výuku v MŠ. Žáci se účastní různých soutěží a olympiád, rovněž nabídka mimoškolních aktivit je široká. Spolupracuje s různými subjekty, zejména sportovními kluby.

Základní škola Brno, Vedlejší 10, 625 00

Zřizovatel: MČ Brno - Bohunice

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Z ulice Vedlejší do hlavního proudu života

Základní škola

Škola věnuje speciální péči integrovaným žákům a žákům se specifickými vývojovými poruchami učení. Učitelé jsou informováni o těchto žácích a uplatňují k nim individuální přístup. Škola podporuje účast talentovaných žáků v olympiádách a soutěžích, zřizuje pro ně konzultační skupiny v jednotlivých předmětech. Zaměřuje se na stálé zapojování žáků do různých zájmových kroužků, kde pracuje podle projektu „Sídlištní škola jako centrum volného času“.

Základní škola Brno, Vejrostova 1, 635 00

Zřizovatel: MČ Brno - Bystrc

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Základní škola

Škola se specializuje na rozšířenou výuku tělesné výchovy, sportovní třídy jsou zaměřeny zejména na volejbal. Žáci se účastní turnajů a sportovních soutěží, ve kterých dosahují velmi dobrých výsledků. Škola nabízí žákům širokou škálu volitelných předmětů a řadu kroužků, je zapojena do různých projektů a spolupracuje s vysokými školami a jinými subjekty. Velkou péči věnuje žákům talentovaným a žákům s poruchami učení, pro které je vypracován systém pomoci.

Základní škola a Mateřská škola Brno, Zeiberlichova 49, 644 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Zdravá otevřená škola

Základní škola

Škola je neúplná, má ročníky pouze 1. stupně. Pozornost je věnována péči o talentované žáky a žáky se specifickými poruchami učení. Ve výuce jsou uplatňovány nové metody a formy práce jako je např. projektové vyučování. Speciální péče je věnována žákům s vývojovými poruchami učení, nabízí žákům možnosti mimoškolních a volnočasových aktivit.

Masarykova základní škola a Mateřská škola Brno, Zemědělská 29, 613 00

Zřizovatel: MČ Brno – sever

Název zvoleného vzdělávacího programu:

Od hraní k učení

Základní škola

Škola je zařazena do projektu MMB „Výuka angličtiny na vybraných školách ve městě Brně“. Žáci se účastní různých výtvarných, sportovních a matematických soutěží. Škola nabízí možnost navštěvovat nepovinné předměty a kroužky. Úspěšně se rozvíjí nový předmět Informační a komunikační technologie, který je součástí nového vzdělávacího programu. Žáci školy se účastní olympiád a škola je zapojena do mnoha projektů.

3.1.1. Centrální městské části

Město Brno leží v centrální části Evropy, na území České republiky a je jejím druhým největším městem. Zároveň představuje centrum Moravy, jedné z historických zemí Koruny české. Rozprostírá se na okraji Moravské brány, kudy po staletí vedly cesty spojující severní a jižní evropské civilizace. Brno se rozkládá v malebném kraji, ze tří stran je obklopeno zalesněnými kopci, na jih přechází v rozsáhlou jihomoravskou nížinu. Ze severu je město chráněno výběžky Dražanské a Českomoravské vrchoviny. Město leží v kotlině na řece Svatce a Svitavě v nadmořské výšce 190 - 425 m na ploše 230 km². Ve směru od východu na západ je Brno dlouhé 21,5 km. Tok řeky Svatky je v Brně dlouhý asi 29 km a na severozápadě města vytváří významnou rekreační nádrž - Brněnskou přehradu. Řeka Svitava protéká Brnem v délce přibližně 13 km. Celkový počet obyvatel ve městě Brně byl **400 247** k 31. 12. 2007.⁶⁷

Brno je přirozeným správním, dopravním, kulturním a obchodním centrem Jihomoravského kraje. V jednom z nejkrásnějších výstavních areálů v Evropě se konají mezinárodní veletrhy. Brno je hlavním městem soudnictví v zemi – sídlí zde Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší státní zastupitelství. Z dalších státních orgánů sídlí ve městě Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a Kancelář veřejného ochránce práv. Ve městě působí dvanáct vysokých škol, mnoho vědeckých institucí a specializovaných zdravotních zařízení. Brno je také městem kultury, sportu a zábavy. Ve městě se nachází mnoho historických památek (vila Tugendhat je zapsána na seznamu UNESCO), bylo dějištěm významných historických událostí.

Město Brno je podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, statutárním městem. Člení se na 29 městských částí, je tedy územně členěným statutárním městem.

Pro účely svého výzkumu jsem městské části města Brna rozdělila na centrální a okrajové. Do skupiny centrálních částí jsem zařadila ty městské části, které mají společné hranice s městskou částí Brno – střed. Zbývající městské části jsem zařadila jako okrajové.

V této skupině je 11 centrálních městských částí, jejichž počet obyvatel byl **263 931** k 31. 12. 2007. Do této skupiny jsem zařadila i Evropskou základní školu a mateřskou školu Brno, Čejkovická 10, jejímž zřizovatelem je statutární město Brno. Celkový počet základních škol nacházejících se na tomto území je 42. Nejvíce základních škol mají tyto městské části:

městská část Brno – střed	11 škol
a městská část Brno – sever	7 škol

---

⁶⁷ Zpráva o činnosti statutárního města Brna v roce 2007

Tabulka č. 3

Počty škol v centrálních městských částech ve městě Brně

Městská část	Počet škol
Brno - Bohunice	2
Brno - jih	2
Brno - sever	7
Brno - střed	11
Brno - Černovice	2
Brno - Jundrov	1
Brno - Kohoutovice	2
Brno - Královo Pole	5
Brno - Nový Lískovec	2
Brno - Žabovřesky	3
Brno - Židenice	4
Statutární město Brno	1
Celkem	42

3.1.2. Okrajové městské části

Pro účely výzkumu jsem do okrajových městských částí zařadila ty, které nemají společnou hranici s městskou částí Brno – střed.

Okrajových městských částí je 18, počet obyvatel v těchto městských částech byl **136 316** k 31. 12. 2007. V těchto městských částech se nachází 23 základních škol, je to menší počet než v centrálních městských částech a to proto, že některé městské části základní školu nemají.

Tabulka č. 4

Počty škol v okrajových městských částech ve městě Brně

Městská část	Počet škol
Brno - Bosonohy	1
Brno - Bystrc	3
Brno - Chrlice	1
Brno - Ivanovice	0
Brno - Jehnice	1
Brno - Kníničky	0
Brno - Komín	1
Brno - Líšeň	4
Brno - Maloměřice a Obřany	1
Brno - Medlánky	1
Brno - Ořešín	0
Brno - Řečkovice a Mokrý Hora	2
Brno - Slatina	2
Brno - Starý Lískovec	3
Brno - Tuřany	1
Brno - Útěchov	0
Brno - Vinohrady	1
Brno - Žebětín	1
Celkem	23

3.2. Výskyt sociálně patologických jevů na základních školách

V této kapitole se budu věnovat výskytu sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně. Pro svůj výzkum jsem vybrala osm nežádoucích jevů, které základní školy nejčastěji uvádějí ve svých výročních zprávách v rámci minimálního preventivního programu a hodnocení výskytu těchto jevů. Údaje pro vytvoření následujících tabulek jsem získala z výročních zpráv základních škol, které obsahují mimo jiné i zhodnocení minimálního preventivního programu na těchto školách a údaje o výskytu těchto jevů na základní škole v daném roce. Při tomto sledování jsem vycházela především z výročních zpráv za rok 2006/2007.

V následujících tabulkách jsem zaznamenala výskyt sociálně patologických jevů, které jsem vybrala pro svůj výzkum. Jedná se o následující:

- návykové látky, alkohol, kouření
- kriminalita a delikvence
- patologické hráčství (gambling)
- záškoláctví
- šikana, náznak šikany
- vandalismus
- násilné chování
- rasismus

Výskyt těchto jevů na jednotlivých školách jsem v tabulkách vyznačila jako „ANO“, v případě, že výskyt nebyl zaznamenán zůstává políčko v tabulce prázdné. Vyplněné tabulky jsou dále využity v kapitole 4. **Průzkum výskytu sociálně patologických jevů.**

Jednotlivé základní školy ve městě Brně jsou zařazeny pod svoji spádovou městskou část. Tabulky jsou barevně rozlišeny podle toho, zda se jedná o centrální městskou část nebo okrajovou městskou část.

- centrální městské části
- okrajové městské části

Tabulka č. 5

Městská část Brno - Bohunice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ ARMÉNSKÁ	ZŠ VEDLEJŠÍ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano
Kriminalita a delikvence		Ano
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 6

Městská část Brno – Bosonohy

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ BOSONOŽSKÉ N.
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	Problémové chov.
Rasismus	

Tabulka č. 7

Městská část Brno – jih

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ BEDNÁŘOVA	ZŠ TUHÁČKOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano
Kriminalita a delikvence		Ano
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 8

Městská část Brno – sever

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ ZEIBERLICOVA	ZŠ BLAŽKOVA	ZŠ JANOŮŠKOVA	ZŠ A MŠ MERHAUTOVA	ZŠ MILÉNOVA	ZŠ A MŠ N. REPUBLIKY	ZŠ A MŠ ZEMĚDĚLSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření		Ano		Ano	Ano	Ano	
Kriminalita a delikvence		Ano	Ano	Ano			
Patologické hráčství (gambling)							
Záškoláctví		Ano	Ano		Ano	Ano	
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Vandalismus		Ano					
Násilné chování				Ano			
Rasismus		Ano		Ano			

Tabulka č. 9

Městská část – Brno střed

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ ANTONÍNSKÁ	ZŠ BAKALOVO N.	ZŠ HORNÍ	ZŠ HROZNOVÁ	ZŠ A MŠ HUSOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Kriminalita a delikvence					
Patologické hráčství (gambling)					
Záškoláctví	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano	Ano		Ano
Vandalismus		Ano			
Násilné chování					
Rasismus					

Městská část – Brno střed

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ KOTLÁŘSKÁ	ZŠ A MŠ KŘENOVA	ZŠ A MŠ KŘÍDLOVICKÁ	ZŠ A MŠ N.28.ŘÍJNA	ZŠ N. MÍRU	ZŠ ÚVOZ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano	Ano	Ano		Ano
Kriminalita a delikvence	Ano	Ano	Ano	Ano		
Patologické hráčství (gambling)						
Záškoláctví	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano		Ano	Ano		Ano
Vandalismus		Ano		Ano	Ano	
Násilné chování		Ano				
Rasismus						

Tabulka č. 10

Městská část Brno – Bystrc

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ HEYROVSKÉHO	ZŠ LAŠTŮVKOVA	ZŠ VEJROSTOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano	
Kriminalita a delikvence			Ano
Patologické hráčství (gambling)			
Záškoláctví		Ano	
Šikana, náznak šikany	Ano		
Vandalismus			
Násilné chování			
Rasismus			

Tabulka č. 11

Městská část Brno – Černovice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ KNESLOVA	ZŠ ŘEHOŘOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	
Kriminalita a delikvence	Ano	
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví	Ano	
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 12

Městská část Brno – Chrlice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ JANA BROSKVY
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	Ano
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Městská část Brno – Ivanovice

V městské části se nenachází základní škola.

Tabulka č. 13

Městská část Brno – Jehnice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ BLANENSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Nejsou evidovány sociálně patologické jevy.

Tabulka č. 14

Městská část Brno Jundrov

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ JASANOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	Ano
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Městská část Brno – Kníničky

V městské části se nenachází základní škola.

Tabulka č. 15

Městská část Brno – Kohoutovice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ A MŠ CHALABALOVA	ZŠ PAVLOVSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření		
Kriminalita a delikvence		Ano
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví		Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 16

Městská část Brno – Komín

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ PASTVINY
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano
Kriminalita a delikvence	Ano
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	Ano
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Tabulka č. 17

Městská část Brno – Královo Pole

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ BOTANICKÁ	ZŠ HERČIKOVA	ZŠ KOŠINOVA	ZŠ SLOVANSKÉ N.	ZŠ STAŇKOVA
Návykové látky, alkohol, kouření		Ano			Ano
Kriminalita a delikvence					
Patologické hráčství (gambling)					
Záškoláctví		Ano	Ano		
Šikana, náznak šikany		Ano		Ano	Ano
Vandalismus					
Násilné chování					
Rasismus					

Tabulka č. 18

Městská část Brno – Líšeň

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ HOLZOVA	ZŠ HORNÍKOVA	ZŠ MASAROVA	ZŠ NOVOLÍŠEŇSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření		Ano	Ano	Ano
Kriminalita a delikvence		Ano	Ano	
Patologické hráčství (gambling)				
Záškoláctví	Ano	Ano	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano	Ano	Ano
Vandalismus				
Násilné chování				
Rasismus		Ano		

Tabulka č. 19

Městská část Brno – Maloměřice a Obřany

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ HAMRY
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Tabulka č. 20

Městská část Brno - Medlánky

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ HUDCOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Nejsou evidovány sociálně patologické jevy.

Tabulka č. 21

Městská část Brno - Nový Lískovec

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ KAMÍNKY	ZŠ SVÁŽNÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	Ano
Kriminalita a delikvence		
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví		Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Městská část Brno - Ořešín

V městské části se nenachází základní škola.

Tabulka č. 22

Městská část Brno - Řečkovice a Mokrá Hora

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ HORÁCKÉ N.	ZŠ NOVOMĚSTSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano	
Kriminalita a delikvence		
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 23

Městská část Brno – Slatina

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ JIHOMORAVSKÉ N.	ZŠ PŘEMYSLOVO N.
Návykové látky, alkohol, kouření		
Kriminalita a delikvence		
Patologické hráčství (gambling)		
Záškoláctví	Ano	
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano
Vandalismus		
Násilné chování		
Rasismus		

Tabulka č. 24

Městská část Brno – Starý Lískovec

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ BOSONOŽSKÁ	ZŠ A MŠ EL.PŘEMYSLOVNY	ZŠ LABSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření			
Kriminalita a delikvence			
Patologické hráčství (gambling)			
Záškoláctví	Ano	Ano	
Šikana, náznak šikany	Ano		Ano
Vandalismus			
Násilné chování			
Rasismus			

Tabulka č. 25

Městská část Brno – Tuřany

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ MĚŠŤANSKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	Ano
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Městská část Brno – Útěchov

V městské části se nenachází základní škola.

Tabulka č. 26

Městská část Brno – Vinohrady

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ MUTĚNICKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano
Kriminalita a delikvence	Ano
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	Ano
Vandalismus	
Násilné chování	Ano
Rasismus	

Tabulka č. 27

Městská část Brno – Žabovřesky

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ NÁM. SVORNOSTI	ZŠ JANA BABÁKA	ZŠ SIROTKOVA
Návykové látky, alkohol, kouření			
Kriminalita a delikvence	Ano		
Patologické hráčství (gambling)			
Záškoláctví	Ano	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano	
Vandalismus			
Násilné chování			
Rasismus			

Tabulka č. 28

Městská část Brno – Žebětín

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ KŘIVÁNKOVO N.
Návykové látky, alkohol, kouření	
Kriminalita a delikvence	
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	
Šikana, náznak šikany	
Vandalismus	
Násilné chování	
Rasismus	

Nejsou evidovány sociálně patologické jevy.

Tabulka č. 29

Městská část Brno – Židenice

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	ZŠ GAJDOŠOVA	MZŠ KAMENAČKY	ZŠ KRÁSNÉHO	TZŠ KULDOVA
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano			Ano
Kriminalita a delikvence	Ano			Ano
Patologické hráčství (gambling)				
Záškoláctví		Ano	Ano	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano	Ano		
Vandalismus				
Násilné chování			Ano	Ano
Rasismus				

Tabulka č. 30

Statutární město Brno

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV	EZŠ A MŠ ČEJKOVICKÁ
Návykové látky, alkohol, kouření	Ano
Kriminalita a delikvence	Ano
Patologické hráčství (gambling)	
Záškoláctví	Ano
Šikana, náznak šikany	Ano
Vandalismus	Ano
Násilné chování	
Rasismus	

3.3. Rizikové skupiny dětí a mládeže

Ve školách a školských zařízeních se dnes stále častěji setkáváme s vážným sociálním problémem v podobě tzv. „rizikové mládeže“. Vzhledem k dnešnímu uspěchanému životnímu tempu nemá velká část rodičů možnost kontroly nad trávením volného času svých dětí. Nemá-li dítě zájem o navštěvování organizací nabízejících různé zájmové činnosti, dostává se často do styku s různými subkulturami kde se mohou vyskytovat nežádoucí sociálně patologické jevy, jakými jsou drogová závislost, alkoholismus a kouření, kriminalita a delikvence, patologické hráčství, virtuální drogy, šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování, xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus, záškoláctví, sexuální rizikové chování, sebevraždy.

Do skupiny ohrožené riziky spadá i „sociálně znevýhodněná skupina“ – s tímto pojmem se často setkáváme v etopedii.⁶⁸ Sociálně znevýhodněnou skupinou označujeme děti a mládež pocházející z dysfunkčních rodin. Jsou to například rodiny, v nichž mají rodiče nedostatečné vzdělání, rodiče alkoholici apod. Tyto děti vyrůstají v podmínkách, které nepodporují jejich intelektový, mravní a citový rozvoj. Do této skupiny bývají řazeni mladí lidé dlouhodobě nezaměstnaní, děti z určitých čtvrtí velkých měst, kde se tvoří ghetta apod..⁶⁹

Labáth definuje rizikovou mládež jako:

„dospívající, u kterých je, následkem spolupůsobení více faktorů, zvýšená pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti.“⁷⁰

Macek uvádí, že na adolescenci jako takovou je potřeba začít nahlížet jako na velmi citlivé období pro rozvoj rizikového a problémového chování.⁷¹

Faktory ovlivňující vznik rizikového chování

Mezi hlavní faktory ovlivňující vznik rizikového chování řadíme zejména rodinu, školu, vrstevníky, rovněž také média. Významným článkem v sociálním vývoji dítěte je rodina. Zde se formují v budoucnu již těžko měnitelné vzorce chování. Vliv rodiny je tedy nesporně důležitý v příčinách a prevenci sociálně – patologických jevů. Informace a zkušenosti z rodinného prostředí začne dítě přehodnocovat v dalším stupni vývoje. Získává je od vrstevníků, ze školy a z médií. Především v adolescenci nabývají na důležitosti sociální vztahy, které dítě získává mimo rodinu.

V období adolescence se vliv vrstevníků jako činitelů socializace zvyšuje. Nejdůležitějším se stává ocenění druhých. Na něm závisí jejich sebehodnocení.

---

⁶⁸ předmětem etopedie je výchova a vzdělávání jedinců s poruchou chování a emocí

Ethos = mrav, éthos = zvyk

dříve se touto tematikou zabývala pedopatologie, defektologie, speciální pedagogika, r. 69 vyčlenění samostatné etopedie (Vojtová, 2004)

⁶⁹ Průcha, J. *Přehled pedagogiky*. Praha : Portál, 2000

⁷⁰ Labáth, V. a kol. 2001 *Riziková mládež*. Praha: SLON, 2001

⁷¹ Macek, P.. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003

Adolescent však nezůstává rodině odcizený. Významným pojmem v adolescenci je *referenční skupina*. Je velice důležité, jakou referenční skupinu si jedinec vybere. Bude-li se realizovat mezi sportovci, umělci, skauty nebo naopak narkomany, sprejery apod.

„Mládež tvoří vlastní kulturu. Ta usnadňuje adaptaci mladých na svět dospělých a je ventilem napětí a odporu“.⁷² O subkultuře hovoříme tehdy, jestliže se skupina mladých zásadně liší i od ostatních vrstevníků.

Škola poskytuje celou řadu podnětů a informací. Dítě se zde setkává nejen s pozitivními, ale i s mnoha negativními jevy. Těmi mohou být například šikana, násilí, sexuální zneužívání, záškoláctví. Právě zde má také možnost účastnit se jich. Škola má za úkol připravit dítě na přijetí norem uznávaných společností, a tak mu dává jakási měřítko, podle kterých bude hodnotit každodenní situace.

Můžeme ji tedy chápat jako prostor pro setkávání s vrstevníky a také jako zprostředkovatele nejrůznějších zájmových aktivit. Přirozená tendence školy rozdělit skupinu na úspěšné a méně šikovné děti může být pro některé z nich, zejména pak pro ty s horším hodnocením, impulsem pro ztrátu motivace. To může být rizikovým faktorem pro vznik sociálně – patologického chování. Zde se stává velmi důležitou postavou učitele, který právě svým jednáním může silně ovlivnit jednání žáků. Učitel by měl být profesionál s citlivým přístupem k žákům a měl by umět rozpoznat, kdy nastalá situace překročila míru únosnosti a je potřeba aktivního zásahu. Při vzniklých potížích by měl být schopen dát dětem a jejich rodičům doporučení, jak danou situaci řešit, případně doporučit kam jinam se mohou obrátit. Zkušenost se školní docházkou je velmi důležitou formou socializace.

---

⁷² Havlík, R., Koča, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002

4. Průzkum výskytu sociálně patologických jevů

Průzkum má několik etap. Nejdříve je nutné si stanovit výzkumný problém. Výzkumný problém je jasná a jednoznačná otázka, na kterou hledáme prostřednictvím výzkumných metod odpověď⁷³. Výzkumný problém může být *popisný* (popis reality, situace, jevu), *vztahový* (ptá se na vztah jevů, činitelů, faktorů apod.), *kauzální* (ptá se na příčinu). Mým výzkumným problémem je zjištění zda existuje souvislost mezi místním položením základních škol a výskytem sociálně patologických jevů a dále potvrzení souvislosti mezi zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů a sportovním zaměřením základních škol.

K dosažení cíle jsem si stanovila především zjistit:

- Výskyt sociálně patologických jevů na základních školách v městě Brně
- Výskyt těchto jevů na základních školách v centrálních městských částech města Brna
- Výskyt těchto jevů na základních školách v okrajových městských částech města Brna
- Výskyt těchto jevů na základních školách se sportovním zaměřením
- Výskyt těchto jevů na základních školách s běžným zaměřením

Když už je výzkumný problém stanoven, víme co, kdy a v jakých souvislostech budeme zkoumat, musíme přistoupit ke studiu literatury, článků, dizertací či konzultaci se zkušenými odborníky.

V další fázi si musíme promyslet, jaké metody budeme k řešení problému používat. Je zřejmé, že v mém případě se jedná o **empirický výzkum**, který se zabývá sběrem dat pomocí metod, které jsou založeny na pozorování, měření apod.

Jako předmět výzkumného problému ve své diplomové práci jsem si zvolila problematiku, která se bezprostředně dotýká výskytu sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně. Je jí přímá souvislost mezi výskytem sociálně patologických jevů a lokalitou základních škol a dále souvislost mezi výskytem sociálně patologických jevů na základních školách sportovně zaměřených.

---

⁷³ Švec, V. *Pozvání do metodologie pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2006, str. 13

Pracovní hypotézy

Hypotéza I.

Na základních školách ve městě Brně, které se nacházejí v centru města je vyšší výskyt sociálně patologických jevů než na základních školách na okraji města.

Hypotéza č. II.

Sportovně zaměřené základní školy vykazují větší četnost sociálně patologických jevů než běžné školy.

Charakteristika metod zpracování empirické části práce

Použité metody a techniky

Pro ověření stanovených hypotéz a splnění cílů diplomové práce bylo využito několika metodických postupů:

- Analýza dostupné dokumentace základních škol (výroční zprávy)
- Analýza výskytu sociálně patologických jevů na ZŠ ve městě Brně
- Sekundární analýza dostupných pramenů odborné literatury
- Statistické vyhodnocení výročních zpráv
- Komparace

Pro potvrzení hypotézy jsem prostudovala výroční zprávy základních škol ve městě Brně zpracované za období r. 2006/2007 a výsledky o výskytu sociálně patologických jevů na základních školách jsem zaznamenala do tabulek, které jsou uvedeny v kapitole 3. 2. Průzkum výskytu sociálně patologických jevů na základních školách. Vyplněné tabulky jsem použila ve výzkumné části diplomové práce.

4.1. Interpretace dat

Hypotéza I.

Na základních školách ve městě Brně, které se nacházejí v centru města je vyšší výskyt sociálně patologických jevů než na základních školách na okraji města.

V následující fázi výzkumu se zaměřím na ověření správnosti **Hypotézy č. I.**

Fáze výzkumu č. 1

V první fázi výzkumu jsem se zaměřila na výskyt sociálně patologických jevů na základních školách umístěných v centrálních a okrajových městských částech Brna. Z dostupných materiálů (výročních zpráv) jsem zjistila množství výskytu jednotlivých sociálně patologických jevů a provedla srovnání.

Výskyt SPJ na základních škol v centrálních a okrajových městských částech

Tabulka č. 31

Výskyt SPJ na základních školách v centrálních městských částech ve městě Brně

Počet škol	Návykové látky, alkohol, kouření	Kriminalita a delikvence	Patologické hráčství	Záškoláctví	Šikana, náznak šikany	Vandalismus	Násilné chování	Rasismus
42	27	15	0	32	33	6	4	2
100%	64%	36%	0%	76%	79%	14%	10%	5%

Tabulka č. 32

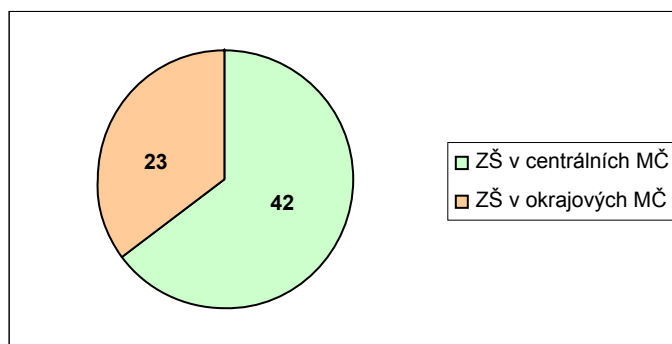
Výskyt SPJ na základních školách v okrajových městských částech ve městě Brně

Počet škol	Návykové látky, alkohol, kouření	Kriminalita a delikvence	Patologické hráčství	Záškoláctví	Šikana, náznak šikany	Vandalismus	Násilné chování	Rasismus
23	9	5	0	11	13	0	2	1
100%	39%	22%	0%	48%	57%	0%	9%	4%

Ve městě Brně je celkem 65 základních škol, 42 v centrálních městských částech, a 23 základních škol v okrajových městských částech (MČ).

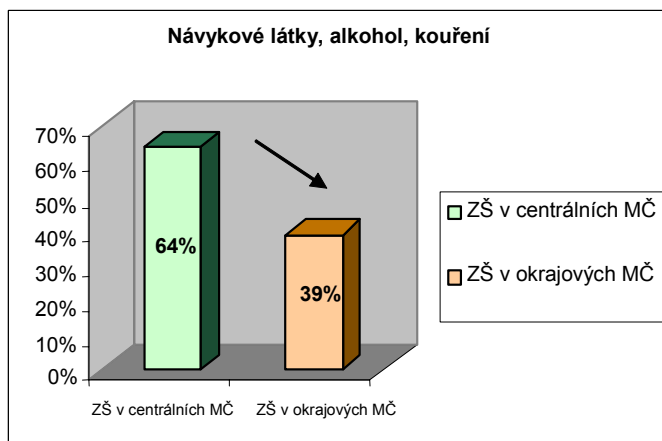
Graf č. 3

Počty škol v centrálních a okrajových městských částech

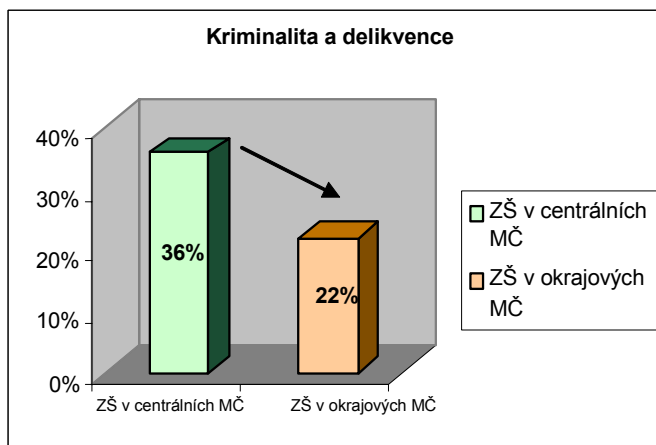
Výskyt jednotlivých sociálně patologických jevů v centrálních městských částech a okrajových městských částech – porovnání

Graf č. 4
Návykové látky, alkohol, kouření

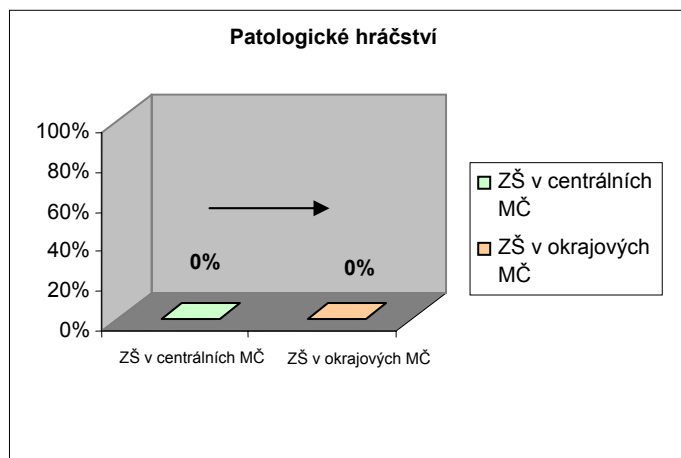
Výskyt návykových látek, alkoholu, kouření se projevil v poměrně velkém množství škol. V centrálních městských částech byl zaznamenán vyšší výskyt než v okrajových městských částech a to o 25 %.

Graf č. 5
Kriminalita a delikvence

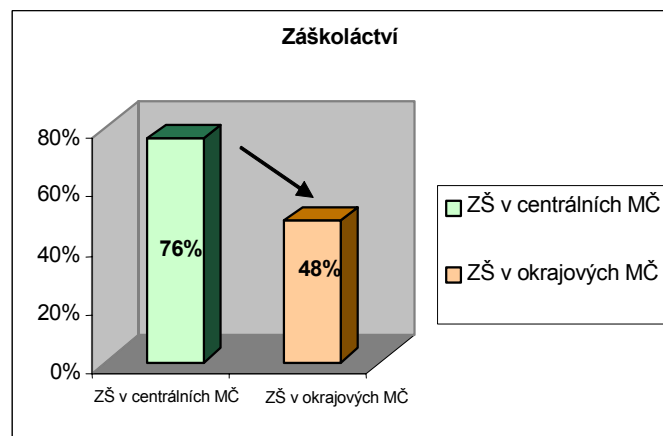
Oproti návykovým látkám se jeví výskyt kriminality a delikvence nižší. V centrálních městských částech se však vyskytuje ve větší míře než v okrajových městských částech a to o 14 %.

Graf č. 6
Patologické hráčství

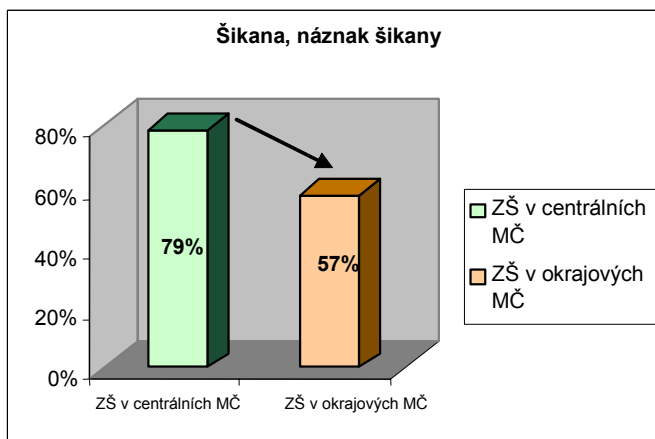
Problematika patologického hráčství se nevyskytla na žádné škole ve městě Brně.

Graf č. 7
Záškoláctví

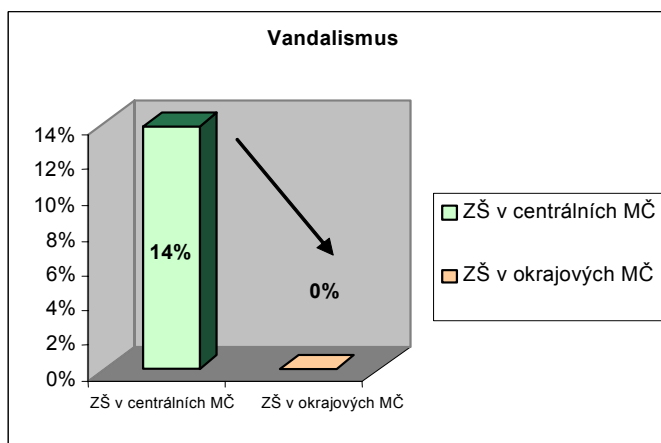
Záškoláctví se vyskytuje ve velkém množství na všech základních školách ve městě Brně. Větší výskyt se projevil v centrálních městských částech, celkem o 28 %. Záškoláctví je druhým nejrozšířenějším patologickým jevem na základních školách ve městě Brně, hned po šikaně a náznacích šikany.

Graf č. 8
Šikana, náznak šikany

Šikana se jeví jako nejrozšířenější ze sociálně patologických jevů zařazených do tohoto výzkumu. Především na základních školách v centrálních městských částech je zjištěna alarmující výše. Výskyt je zde vyšší o 22 % než v okrajových městských částech.

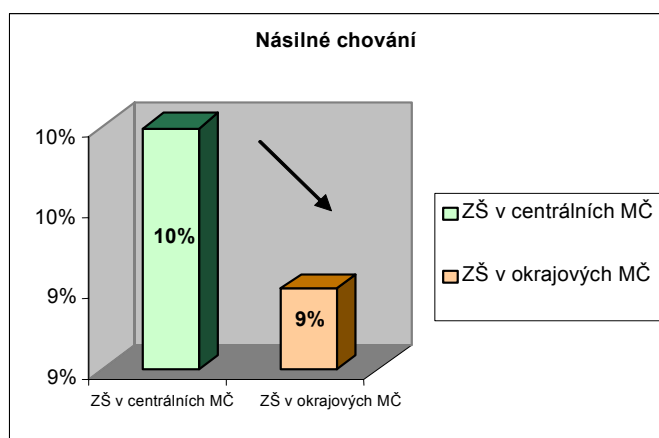
Graf č. 9
Vandalismus

Vandalismus se projevil pouze na základních školách v centrálních městských částech a to v celkové výši 14 %, v okrajových městských částech výskyt nebyl zaznamenán.

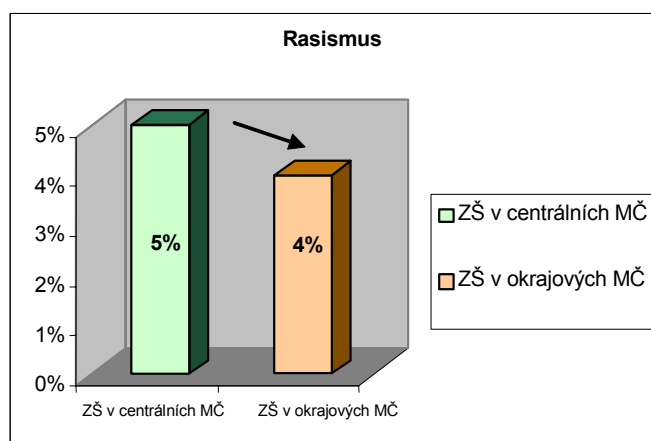

Graf č. 10
Násilné chování

V oblasti násilného chování je výskyt na hranici 10 % u centrálních městských částí a 9 % u okrajových městských částí. I když je zde situace poměrně vyrovnaná, větší výskyt je u centrálních městských částí.

Graf č. 11
Rasismus

Výskyt rasismu je poměrně vyrovnaný u obou kategorií sledovaných městských částí a je zaznamenán v poměrně nízké četnosti.

Z výše uvedených tabulek a grafů vyplývá, že na základních školách v centrálních městských částech města Brna je vyšší výskyt sociálně patologických jevů než v okrajových městských částech. Nejvyšší výskyt těchto jevů je u šikany a záškoláctví. Největší rozdíl ve výskytu jsem zjistila u vandalismu, který nebyl zjištěn u základních škol umístěných v okrajových částech města Brna.

Hypotéza II.

Sportovně zaměřené základní školy vykazují větší četnost sociálně patologických jevů než běžné školy.

V následující fázi výzkumu se zaměřím na ověření správnosti **Hypotézy č. II.**

Fáze výzkumu č. 2

V druhé fázi výzkumu jsem se zaměřila na výskyt sociálně patologických jevů na základních školách se sportovním zaměřením a na ostatních základních školách. Z dostupných materiálů (výročních zpráv) jsem zjistila množství výskytu jednotlivých sociálně patologických jevů a provedla srovnání.

Výskyt SPJ na základních školách bez sportovního a se sportovním zaměřením

Tabulka č. 33

Výskyt SPJ na základní školách bez sportovního zaměření								
Počet škol	Návykové látky, alkohol, kouření	Kriminalita a delikvence	Patologické hráčství	Záškoláctví	Šikana, náznak šikany	Vandalismus	Násilné chování	Rasismus
43	22	10	0	27	27	6	6	3
100%	51%	23%	0%	63%	63%	14%	14%	7%

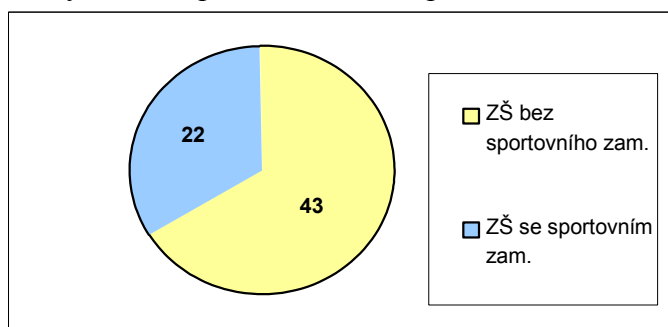
Tabulka č. 34

Výskyt SPJ na základních školách se sportovním zaměřením								
Počet škol	Návykové látky, alkohol, kouření	Kriminalita a delikvence	Patologické hráčství	Záškoláctví	Šikana, náznak šikany	Vandalismus	Násilné chování	Rasismus
22	14	10	0	16	19	0	0	0
100%	64%	45%	0%	73%	86%	0%	0%	0%

Z celkového počtu 65 základních škol ve městě Brně je 22 škol se sportovním zaměřením, 43 škol je všeobecných nebo jinak zaměřených.

Graf č. 12

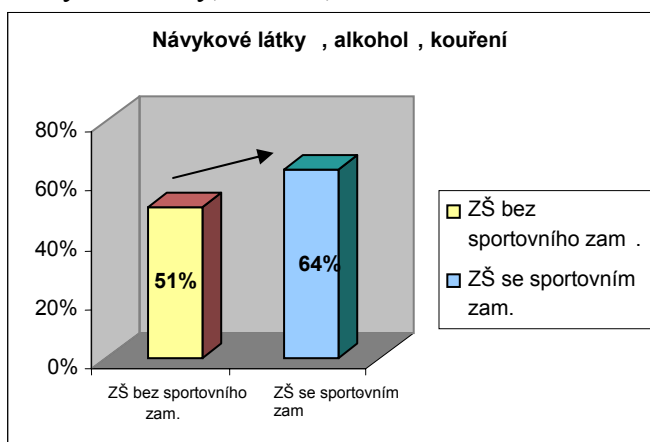
Počty škol se sportovním a bez sportovního zaměření ve městě Brně

Výskyt jednotlivých sociálně patologických jevů na základních školách bez sportovního a se sportovním zaměřením – porovnání

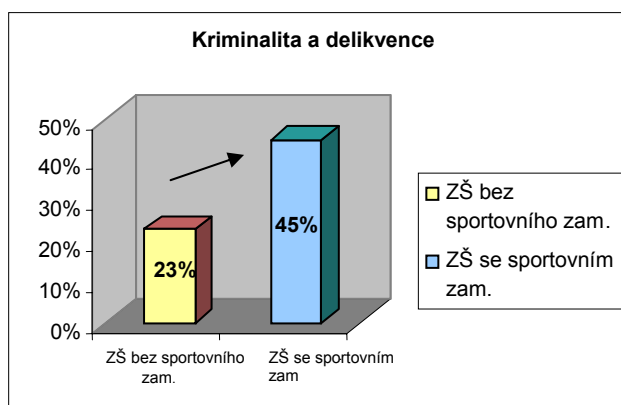
Graf č. 13

Návykové látky, alkohol, kouření

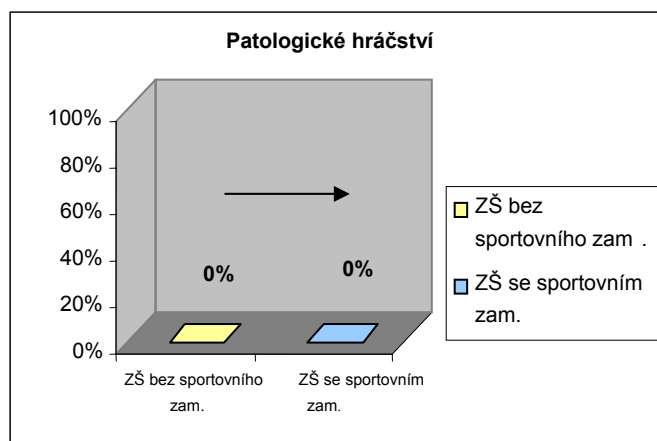
Výskyt návykových látek, alkoholu, kouření je vyšší u základních škol se sportovním zaměřením než u běžných základních škol, v procentuálním vyjádření se jedná o rozdíl 13 %. Výskyt tohoto problému ve výši 64 % na sportovních školách je vysoký, analýza a řešení tohoto problému je nezbytností.

Graf č. 14
Kriminalita a delikvence

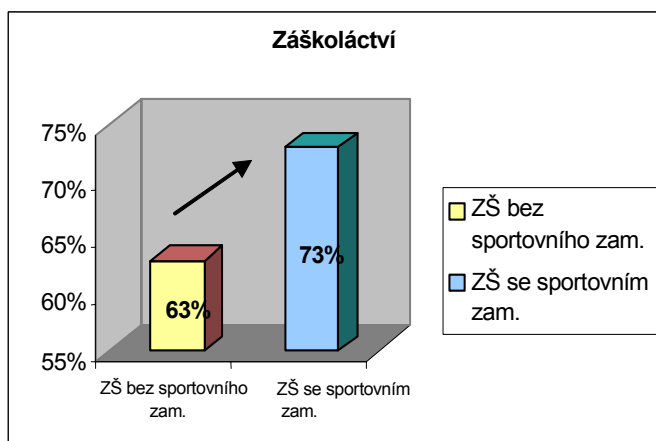
Kriminalita a delikvence se vyskytuje na základních školách se sportovním zaměřením téměř dvojnásobně. Na běžných školách není výskyt tak alarmující, ovšem na školách se sportovním zaměřením je výskyt příliš vysoký.

Graf č. 15
Patologické hráčství

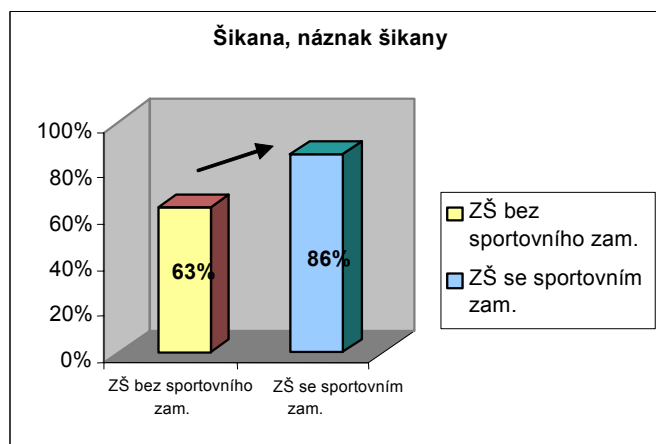
Problematika patologického hráčství se nevyskytla na žádné škole ve městě Brně.

Graf č. 16
Záškoláctví

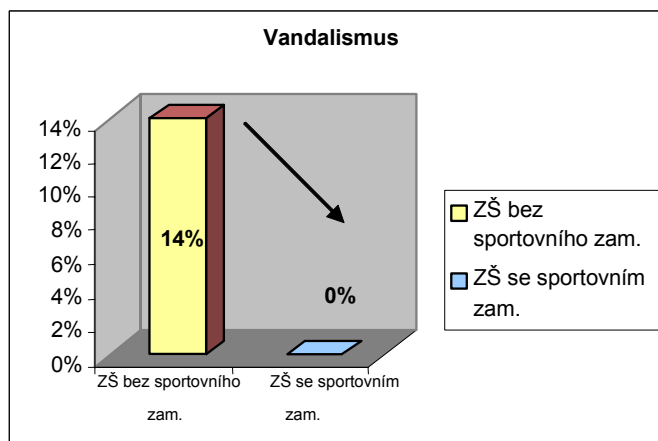
Záškoláctví se vyskytuje na velkém počtu základní škol, více na školách se sportovním zaměřením a to o 10 %. Je problémem všech základních škol ve městě Brně, který je třeba řešit a pokud možno minimalizovat.

Graf č. 17
Šikana, náznak šikany

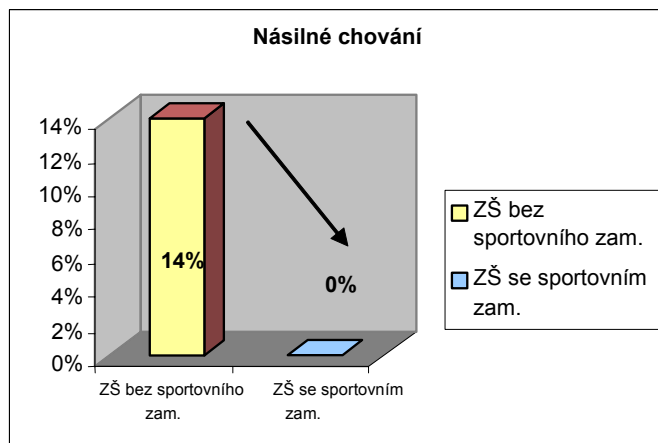
Šikana se vyskytuje v alarmující výši na obou typech škol, na školách se sportovním zaměřením dosahuje 86 %, což je vůbec nevyšší procentuální vyjádření výskytu sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně. Zde je situace velmi kritická, i když výskyt šikany na ostatních školách je také poměrně vysoký.

Graf č. 18
Vandalismus

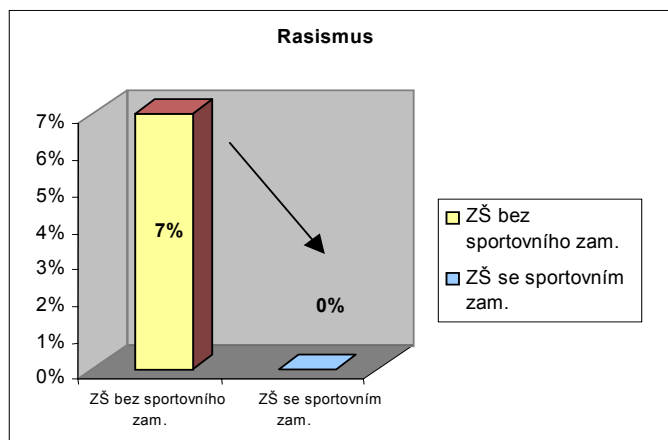
Vandalismus se na základních školách se sportovním zaměřením vůbec nevyskytl, na ostatních základních školách se jedná o mírný výskyt, ve výši 14 %.

Graf č. 19
Násilné chování

Násilné chování se na základních školách se sportovním zaměřením nevyskytlo, na ostatních školách ve 14 %.

Graf č. 20
Rasismus

Rasismus se vyskytl pouze na školách s běžným zaměřením a to celkem v malém množství, na sportovně zaměřených školách se nevyskytl vůbec.

Z výše uvedených tabulek a grafů vyplývá, že u čtyř z celkového počtu osmi sledovaných sociálně patologických jevů je výskyt vyšší na základních školách se sportovním zaměřením. Vandalismus, násilné chování a rasismus se na základních školách se sportovním zaměřením nevyskytnul vůbec, na školách bez sportovního zaměření se výskyt pohyboval v rozmezí 7 – 14 %. Problematika patologického hráčství se nevyskytla na žádné základní škole. Celkově lze tedy říci, že větší výskyt sociálně patologických jevů se projevil na základních školách se sportovním zaměřením ve městě Brně.

4 2. Ověření hypotézy

Hypotéza I.

Na základních školách ve městě Brně, které se nacházejí v centru města je vyšší výskyt sociálně patologických jevů než na základních školách na okraji města.

Výsledek ověřování hypotézy č. I

Z výzkumu vyplývá, že větší výskyt osmi sledovaných sociálně patologických jevů je na základních školách v centrálních městských částech než na základních školách na okraji města.

Hypotéza č. 1 je **p r a v d i v á .**

Hypotéza II.

Sportovně zaměřené základní školy vykazují větší četnost sociálně patologických jevů než běžné školy.

Výsledek ověřování hypotézy č. II

Z této fáze výzkumu vyplynulo, že u čtyř z celkového počtu osmi sledovaných sociálně patologických jevů je výskyt výrazně vyšší na základních školách se sportovním zaměřením. U vandalismu, násilného chování a rasismu byl zaznamenán vyšší výskyt u škol bez sportovního zaměření a to v rozmezí 7 – 14 %, naopak na základních školách s běžným zaměřením výskyt těchto jevů nebyl zaznamenán. Celkově lze však říci, že větší výskyt sociálně patologických jevů se projevil na základních školách se sportovním zaměřením ve městě Brně.

Hypotéza č. 2 je **p r a v d i v á .**

Z výsledků ověřování hypotéz vyplývá, že centrální městské části a základní školy se sportovním zaměřením jsou výskytem sociálně patologických jevů ohroženy ve zvýšené míře. Toto zjištění je třeba využít a více se zaměřit na tyto typy škol při metodické pomoci, kterou poskytuje věcně příslušný odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna základním školám ve městě Brně. Jedná se o metodickou pomoc, porady, školení, semináře a jiné aktivity využitelné při optimální prevenci těchto nežádoucích jevů.

Závěr

Z výsledků provedeného výzkumu výskytu sociálně patologických jevů je zřejmé, že tato problematika je velmi aktuální i na základních školách ve městě Brně. I když četnost výskytu je vyšší v centrálních městských částech a na sportovně zaměřených základních školách, vyskytují se tyto nežádoucí jevy téměř na všech školách bez ohledu na jejich polohu či zaměření.

Základní školy v Brně jsou zřizovány městem Brnem, městskými částmi a Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna jako věcně příslušný odbor jim poskytuje metodickou, odbornou, konzultační a právní pomoc, která je směřována i na městské části a rodičovskou veřejnost

Velký význam v oblasti prevence sociálně patologických jevů mají porady ředitelů základních škol, které jsou svolávány odborem školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna minimálně jednou za čtvrt roku. V obsahové náplni porad je zakomponována metodická pomoc při orientaci v platné legislativě týkající se i sociálně patologických jevů, jsou zde předávány zkušenosti odborníků a jednotlivých škol např. programy Poradenského centra pro drogové a jiné závislosti Brno, Sládkova 45 „Zážitky na dluh“, „Mapování vztahů ve třídě“, „Setkávání se třídou“, „Každý jsme jiný“, „Spolu a každý sám“, „Má mě rád – nemá mě rád“. Programy přináší spolupracujícím a motivovaným žákům nejen vhled do situace ale i impuls k řešení. Další aktivitou Odboru školství mládeže a tělovýchovy v této oblasti jsou metodické dny a vydávání měsíčníku pro školy a městské části Školní zpravodaj.

Statutární město Brno, má zpracovaný koncepční dokument „Koncepce obecního školství ve městě Brně a směrů jeho vývoje do roku 2013“ v němž je akcentován cíl vytvořit školu jako centrum vzdělanosti – tzv. „otevřenou školu“. Otevřená škola kromě tradičního vzdělávání nabízí i mimoškolní aktivity, a to nejen svým žákům, ale i těm kteří už školu opustili, jejich rodičům a dalším obyvatelům lokality. Spolupráce s rodinou je vnímána jako jedna z nejdůležitějších. Otevřenou školu mohou využívat všichni bez rozdílu věku, pohlaví, vzdělávací a sociální situace. Hlavním cílem takového centra je sjednotit občany a zapojit je do různých aktivit (kroužky, kurzy, jednorázové akce), aby se odreagovali a zbavili stresů, spěchu a stereotypu v neposlední řadě aby trávili svůj volný čas smysluplně a tím přispěli k prevenci výskytu nežádoucích sociálně patologických jevů. Program uspokojuje vzdělávací, sociální, kulturní nebo rekreační potřeby obyvatel lokality. Taková škola spolupracuje se sociálními partnery – s místními podnikatelskými subjekty, úřadem městské části a mateřskou školou. Škola může také získávat prostředky, které umožní realizaci jednotlivých aktivit. Realizování této vize tedy není pouze záležitost školy, ale především občanů a dalších subjektů dané oblasti. Koncepční záměr otevřené školy vychází vstříc požadavkům rodičovské veřejnosti na soustředění kvalitních zájmových aktivit pro jejich děti co nejbližší místu plnění povinné školní docházky. Dochází tak k rozšíření a zpřístupnění vzdělávací nabídky široké veřejnosti v kontextu požadavku celoživotního vzdělávání. Tím se naplňují východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací

soustavy obsažené v Národním programu rozvoje vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky („Bílá kniha“), kde jsou deklarovány záměry strategického charakteru v oblasti vzdělávání. Jedním z nich je koncept celoživotního učení pro všechny, který znamená užší propojení existujícího školského sektoru se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti, se sociální politikou s cílem maximální integrace občana do společnosti.

V rámci města Brna spolupracují v oblasti předcházení výskytu sociálně patologickým jevům odbor školství, mládeže a tělovýchovy, odbor zdraví a odbor sociální péče. Na úrovni města Brna je vypracován program protidrogové politiky, ve kterém je obsažena filozofie protidrogové politiky města Brna, cíle, priority, potřeby, finanční zdroje. Kromě toho s městem Brnem spolupracují a podílí se na realizaci nejrůznější subjekty, státní, nestátní, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní organizace, Městská policie, Policie ČR Brno, organizace se zaměřením na romskou problematiku. Město Brno pořádá pravidelně bezplatné odborné semináře, které jsou určeny zaměstnancům Magistrátu města Brna a Úřadů městských částí, účastní se jich také nestátní subjekty, které se touto problematikou zabývají a jsou zváni i studenti středních a vysokých škol se zaměřením na sociální pedagogiku a na sociálně patologické jevy. Město Brno spolupracuje se zahraničním partnerem v rámci projektu Kafka a Kafka plus. Pro studenty z partnerských měst Stuttgartu a Lipska jsou pravidelně zajišťovány stáže v zařízeních, které se problematikou drog zabývají.

Jako jeden z hlavních cílů protidrogové politiky města Brna se jeví prevence tolerovaných drog (alkohol, tabák) v populaci dětí a mládeže. Další z priorit města Brna je vybudování nových nízkoprahových zařízení pro neorganizovanou mládež především ve velkých sídlištích, komplexní péče o problémové dětské uživatele návykových látek a vybudování dalších dětských center pro děti a mládež ze sociálně slabých a nepřízpusobených rodin.

Město Brno má také zpracovanou Koncepti prevence kriminality ve městě Brně na léta 2008 – 2012. Koncepte je zpracována na základě úkolů, vyplývajících z usnesení vlády ČR ze dne 15. října 2007 č. 1150 ke Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011. Do tohoto programu jsou zařazena města s počtem obyvatel vyšším než 25 tisíc, která mají statut obce s rozšířenou působností. Města budou mít možnost realizovat po dobu trvání Strategie tj. v letech 2008 až 2011, konkrétní preventivní projekty zaměřené na řešení místních problémů – tzv. Městský program prevence kriminality (dále jen Městský program). V případě, že statutární město Brno bude dodržovat Strategii a prováděcí dokumenty k Městskému programu, bude mu garantována možnost čerpat státní dotaci po dobu 4 let. V opačném případě bude z úrovně Republikového výboru pro prevenci kriminality vyřazeno. Povinností města je rozhodnutí Zastupitelstva města Brna o přistoupení k realizaci Městského programu, a splnění dalších povinností, které vyplývají a v průběhu let 2008 - 2011 vyplynou z usnesení Republikového výboru pro prevenci kriminality.

Brno uskutečňuje mezinárodní Projekt Zdravé město, který v roce 1988 iniciovala Světová zdravotní organizace a jehož cílem je vytvářet podmínky pro kvalitnější

a zdravější život obyvatel měst. Jedním z hlavních principů Projektu Zdravé město je zapojení občanů do aktivit pro zdraví. V Brně se podařilo vytvořit rozsáhlou síť spolupráce propojující radnici s odborníky, zástupci nevládních organizací, škol a sdružení při společném úsilí o zlepšování podmínek pro život ve městě. Koordinačním centrem projektu je Kancelář Brno - Zdravé město Magistrátu města Brna.

Vedle řady odborných programů se v rámci Projektu Brno – Zdravé město uskutečňuje celoroční cyklus komunitních kampaní zaměřených na podporu zdravého životního stylu: Den Země, Světový den bez tabáku, Národní dny bez úrazů, Evropský týden mobility, Zdravé stárnutí – Pochod všech generací. Nejnavštěvovanější z nich jsou Brněnské dny pro zdraví, které jsou v současnosti také nejrozsáhlejší akcí svého druhu v České republice. K naplňování Projektu Brno – zdravé město přispívají svými aktivitami desítky organizací a sdružení ve městě.

Ojedinelý je Projekt škol podporujících zdraví, který uceleně a systematicky vychovává děti ke zdravému životnímu stylu na základě akreditované metodiky. Město Brno se může pochlubit nejvyšším počtem mateřských škol v ČR, které podle tohoto projektu pracují – 14. Základní školy jsou prozatím dvě, v rámci projektu Brno – Zdravé město je však v plánu rozšířit jejich počet tak, aby se děti naučily přijímat přirozeně zdravý životní styl.

Problematika sociálně patologických jevů je v současné době celospolečenským problémem, proto se všichni musíme snažit o systematické, nepřetržité a nenásilné pozitivní působení na děti a mládež. Preventivní kompetence dětí a mládeže by měly být vytvářeny nejen konkrétními informacemi o společensky nežádoucích jevech, informacemi o zdraví a zdravém životním stylu, ale i osobnostním a sociálním rozvojem a výcvikem sociálních dovedností. Na školách by měl být kladen důraz na vytváření přátelských vztahů a atmosféry v kolektivu, vzájemnou komunikaci, toleranci, partnerskou spolupráci, na posilování vlastního sebevědomí a sebedůvěry, upevňování pocitu odpovědnosti za sebe a své jednání, na rozvíjení zralých forem soužití s druhými lidmi, odolnosti proti stresu a odmítání všech forem sebeustrukce. Při tomto působení je velmi důležitá vzájemná spolupráce rodičů a školy, která výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti žáků i k prevenci sociálně patologických jevů. Bez spolupráce na obou stranách nelze řešit prospěchové a výchovné problémy ani přijímat preventivní opatření. Výsledkem by měli být absolventi škol, kteří se umí orientovat ve společenských jevech a procesech tvořících rámec každodenního života, měli by být připraveni sledovat, hodnotit a v rámci možností i řešit různé situace související se zdravím a bezpečností své osoby, své budoucí rodiny.

Město Brno je druhé největší město v ČR s velkou koncentrací vzdělávacích institucí tedy i dětí, mládeže a mladých lidí a to je dle mého názoru důvod k tomu, aby problematika předcházení výskytu sociálně patologických jevů nebyla podceňována ale aby jí byla věnována maximální pozornost. Péče, kterou mladé generaci věnujeme je investicí do budoucnosti, a ta by měla zajímat a uspokojovat každého z nás.

Resumé

Podnětem k napsání této práce mi byla aktuálnost problematiky týkající se stále narůstající tendence výskytu sociálně patologických jevů v celé naší společnosti, zejména však na základních školách. Vzhledem k tomu, že pracuji na odboru školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna, zaměřila jsem se na základní školy ve městě Brně, které spadají do kompetencí našeho odboru.

První kapitola je zaměřena na obecné přiblížení problematiky sociálně patologických jevů a pojmů, které s ní souvisí. Je zde popis jednotlivých sociálně patologických jevů.

Druhá kapitola je věnována oblasti prevence, kde jsou popsány instituce zabývající se prevencí sociálně patologických jevů a instituce, které spolupracují se ZŠ při potírání sociálně patologických jevů.

Jádro mé práce zahrnuje *třetí kapitola*, ve které jsem se zaměřila na školy a školská zařízení, která jsou nejvíce ohrožena výskytem těchto nežádoucích jevů, zejména pak na základní školy. Pozornost jsem věnovala základním školám ve městě Brně, podrobně jsem popsala charakteristiku a zaměření jednotlivých škol a rozčlenila školy podle umístění ve městě Brně a to školy v centrálních městských částech a v okrajových částech města Brna. Jako další variantu členění jsem si zvolila dělení na základní školy se sportovním zaměřením a bez sportovního zaměření.

Čtvrtá kapitola je věnována stanovení výzkumného problému, ve kterém jsem se zabývala otázkou zda je větší výskyt sociálně patologických jevů na základních školách v centrálních městských částech města Brna než v okrajových městských částech a zda je větší výskyt těchto jevů na základních školách se sportovním zaměřením než v běžných školách. Na základě provedeného výzkumu vznikly tabulky a grafy, které názorně vypovídají o výskytu těchto nežádoucích jevů z hlediska umístění škol a z hlediska rozdílných typů základních škol.

Výzkumem jsem došla k následujícím **závěrům**:

na základních školách v centru města je větší výskyt sociálně patologických jevů než na základních školách v okrajových částech města Brna a současně je jejich výskyt vyšší na sportovních školách než na školách bez sportovního zaměření. Dále z mého výzkumu vyplývá, že výskyt sociálně patologických jevů se projevuje téměř na všech základních školách v Brně. Z vybraného vzorku osmi sociálně patologických jevů se na základních školách nevyskytovala pouze problematika patologického hráčství.

Dle mého názoru je nutné se touto problematikou neustále zabývat, vytvářet podmínky pro účelné využívání volného času dětí a mládeže, neboť to jak tráví volný čas přímo souvisí s nebezpečím výskytu sociálně patologických jevů. Prevence sociálně patologických jevů by měla patřit k prioritám každé školy s cílem minimalizovat a eliminovat všechny tyto jevy na školách. Každý náznak jakéhokoli nežádoucího jevu na školách je třeba včas odhalit a řešit, formovat osobnostní a mravní vlastnosti žáků, motivovat žáky ke zdravému životnímu stylu, vytvářet na školách příjemné prostředí

a tvůrčí atmosféru, vstřícnou komunikaci mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, v neposlední řadě budovat spolupráci s rodiči. Všechny tyto snahy dohromady přispívají k příznivému sociálnímu klimatu na školách, které potom mohou být školami s nízkým rizikem výskytu závažnějších forem patologických jevů se spokojenými žáky a studenty.

Anotace

Tématem mé diplomové práce je **„Problematika sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně“**.

V teoretické části práce jsem se zaměřila na vysvětlení pojmu sociálně patologické jevy, jejich rozdělení a popis, na prevenci sociálně patologických jevů a pozici školního metodika prevence. Dále jsem se zde věnovala školám a školským zařízením ohrožených sociálně patologickými jevy a velkou část jsem věnovala základním školám ve městě Brně, které jsem pro účely výzkumu rozdělila podle jejich umístění ve městě Brně na centrální a okrajové a podle jejich zaměření na sportovní a ostatní.

V praktické části jsem popsala výzkumný problém, stanovila hypotézy a věnovala se průzkumu výskytu sociálně patologických jevů na základních školách ve městě Brně. Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, zda je výskyt sociálně patologických jevů vyšší na základních školách v centrálních městských částech než v okrajových městských částech a zda je výskyt těchto jevů vyšší na základních školách se sportovním zaměřením než na základních školách s běžným zaměřením. Provedla jsem analýzu výročních zpráv jednotlivých základních škol a výzkumem jsem došla k závěru, že sociálně patologické jevy se vyskytují více na základních školách v centrálních městských částech Brna a vyšší výskyt těchto jevů je na základních školách se sportovním zaměřením.

Klíčová slova

Sociálně patologické jevy
Prevence sociálně patologických jevů
Školní metodik prevence
Základní škola
Výskyt sociálně patologických jevů
Děti a mládež
Volný čas dětí a mládeže

Annotation

In my thesis, I deal with the “**Problems of socio-pathological phenomena at the elementary schools in Brno**”.

In the theoretical part I try to explain the notion “socio-pathological phenomena”, propose their classification and description and I write about the possible prevention of pathological phenomena and the position of the school methodologist dealing with prevention strategies. Further I write about schools and educational institutions endangered by socio-pathological phenomena. Especially I concentrate on the schools from Brno, which I divide according to their location on those in the central part of the town and those on its fringes. I also distinguish between sports schools and others.

In the practical part I set the research problems and hypotheses and map the incidence of the socio-pathological phenomena at the elementary schools in Brno. In my thesis, I try above all to find out whether there is higher incidence of the socio-pathological phenomena in the central parts of Brno than on its outskirts and whether there is any difference between the occurrence of the said phenomena at the sports and regular schools. I analyzed annual reports from several schools and by detailed research came to the conclusion that socio-pathological phenomena are more frequent at the elementary schools in the central parts of Brno and at the sports schools.

Key words

Socio-pathological phenomena
Prevention of the socio-pathological phenomena
School prevention methodologist
Elementary school
Incidence of the socio-pathological phenomena
Children and the youth
Leisure time of the children and the youth

Literatura a prameny

1. DVOŘÁK, D. *Metodika vzdělávacích programů prevence drogových závislostí a HIV/AIDS*. Praha : Institut Filia, 1996. ISBN 80-901966-3-3.
2. GOODYER, P. *Drogy + teenager*. Praha : Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9.
3. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4
4. HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha : Grada, 2001. ISBN 80-247-0135-9.
5. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7
6. HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-68-0
7. ELLIOT Julian, PLACE Maurice. *Dítě v nesnázích (Prevence, příčiny, terapie)*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0182-0
8. JILČÍK, T.; PLŠKOVÁ, A.; ZAPLETAL, L. *Sociologie II – Úvod do problematiky sociálně patologických jevů*. Brno, 1999.
9. KAPR, Jaroslav a kol. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha: Sociologické nakladatelství a Sociologický ústav ČSAV, 1991. ISBN 80-901059-1-2
10. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. [online] [cit. 2007-05-01]. Dostupný z http://www.fi.muni.cz/usr/prokes/pedagogika_new/files/kapit1.html.
11. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-123-1
12. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005
13. LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-66-4
14. Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003
15. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003

16. MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: MU Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-210-2511-5
17. NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, PERNICOVÁ, Hana. *Prevence problémů působených návykovými látkami*. Praha: BESIC MV.
18. NEŠPOR, K. *Jak překonat problémy s alkoholem vlastními silami*. Praha : Sportpropag, 1996.
19. NEŠPOR, Karel, PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7071-123-X
20. NEŠPOR, K., Csémy, L., Pernicová, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách: příručka pro pedagogy*. Praha: Sportpropag. 1996
21. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti*. Praha : Sportpropag, 1995.
22. ONDREJKOVIČ, Peter, aj. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2000. ISBN 80-224-0616-3
23. POKORNÝ, Vratislav, TELCOVÁ, Jana, TOMKO, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2001. ISBN 80-86568-03-2
24. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
25. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
26. SKOPALOVÁ, Jitka. *Sociální deviace* [online]. c2004 [cit. 2007-06-08]. Dostupné z: http://mujweb.cz/www/pedagogika/5_rocnik/deviace.htm
27. Švec, V. *Pozvání do metodologie pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-121-9.
28. TELCOVÁ, J. *Prevence sociálně patologických jevů*.1/.2002 Roč.I
29. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese (Variabilita a patologie lidské psychiky)*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-678-0
30. VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3532-3.
31. VRBKOVÁ, H. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí – prevence v rodině*. Prevence. Roč.2., 2005, č. 9.

32. *Všeobecná encyklopedie*. Praha: DIDEROT, 1999. ISBN 80-902555-2-3
33. VYKOPALOVÁ, H.. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: 2002. Univerzita Palackého v Olomouci.
34. *Kriminalita mládeže*. [online] [cit. 2007-03-30]. Dostupný z <<http://referaty-seminarky.cz/kriminalita-mladeze/>>.
35. Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních. Dokument MŠMT, č.j.: 20 006/2007-51
36. *Obecná kriminalita*. [online] [cit. 2007-03-30]. Dostupný z http://www.mestovsetin.cz/bezpeci/brevir/static/dokumenty/prestupky_a_trestne_ciny/obecna_kriminalita.ht>.
37. Poradenství. *Vznik závislostí*. [online] [cit. 2007-03-29]. Dostupný z <<http://www.poradenskecentrum.cz/gambling-vznik.html>>.
38. *Sociální deviace*. [online] [cit. 2007-03-13]. Dostupný z <pravo.wz.cz/vyb/data/socialni_deviace.doc>.
39. *Sociální deviace*. [online]. [cit. 2007-03-26]. Dostupný z <http://mujweb.cz/www/pedagogika/5_rocnik/deviace.htm>.
40. *Stádia alkoholismu*. [online] [cit. 2007-03-29]. Dostupný z <http://www.alkoholik.cz/stadia_alkoholismu.htm>.
41. Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. (Č.j.: 10844/2005-24).
42. Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek, zpracované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.
43. Výroční zpráva za školní rok 2007/2008 Odboru školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna.
44. www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/

Seznam příloh

Příloha 1 - Přehled tabulek uvedených v diplomové práci

Příloha 2 - Přehled grafů uvedených v diplomové práci

PŘÍLOHY

Příloha 1

Přehled tabulek uvedených v diplomové práci

Přehled tabulek uvedených v diplomové práci

1.	Tabulka č. 1 - Stručný přehled drog užívaných v ČR	20
2.	Tabulka č. 2 - Projev hladiny alkoholu v pocitech a chování člověka	23
3.	Tabulka č. 3 - Počty škol v centrálních městských částech ve městě Brně	58
4.	Tabulka č. 4 - Počty škol v okrajových městských částech ve městě Brně	60
5.	Tabulka č. 5 - Městská část Brno - Bohunice	61
6.	Tabulka č. 6 - Městská část Brno – Bosonohy	62
7.	Tabulka č. 7 - Městská část Brno – jih	62
8.	Tabulka č. 8 - Městská část Brno – sever	62
9.	Tabulka č. 9 - Městská část – Brno - střed	62
10.	Tabulka č. 10 - Městská část Brno – Bystrc	63
11.	Tabulka č. 11 - Městská část Brno – Černovice	63
12.	Tabulka č. 12 - Městská část Brno – Chrlice	63
13.	Tabulka č. 13 - Městská část Brno – Jehnice	64
14.	Tabulka č. 14 - Městská část Brno - Jundrov	64
15.	Tabulka č. 15 - Městská část Brno – Kohoutovice	65
16.	Tabulka č. 16 - Městská část Brno – Komín	65
17.	Tabulka č. 17 - Městská část Brno – Královo Pole	65
18.	Tabulka č. 18 - Městská část Brno – Líšeň	65
19.	Tabulka č. 19 - Městská část Brno – Maloměřice	66
20.	Tabulka č. 20 - Městská část Brno - Medlánky	66
21.	Tabulka č. 21 - Městská část Brno - Nový Lískovec	66
22.	Tabulka č. 22 - Městská část Brno – Řečkovice	67
23.	Tabulka č. 23 - Městská část Brno – Slatina	67
24.	Tabulka č. 24 - Městská část Brno – Starý Lískovec	67
25.	Tabulka č. 25 - Městská část Brno – Tuřany	68
26.	Tabulka č. 26 - Městská část Brno – Vinohrady	68
27.	Tabulka č. 27 - Městská část Brno – Žabovřesky	68
28.	Tabulka č. 28 - Městská část Brno – Žebětín	69
29.	Tabulka č. 29 - Městská část Brno – Židenice	69
30.	Tabulka č. 30 - Statutární město Brno	69
31.	Tabulka č. 31 - Výskyt SPJ na základních školách v centrálních městských částech ve městě Brně	74
32.	Tabulka č. 32 - Výskyt SPJ na základní školách v okrajových městských částech ve městě Brně	74
33.	Tabulka č. 33 - Výskyt SPJ na základních školách bez sportovního zaměření	79
34.	Tabulka č. 34 - Výskyt SPJ na základních školách se sportovním zaměřením	79

Příloha 2

Přehled grafů uvedených v diplomové práci

Přehled grafů uvedených v diplomové práci

1.	Graf č. 1 - Počty škol v centrálních městských částech ve městě Brně	57
2.	Graf č. 2 - Počty škol v okrajových městských částech ve městě Brně	59
3.	Graf č. 3 - Počty škol v centrálních a okrajových městských částech	74
4.	Graf č. 4 - Návykové látky, alkohol, kouření	75
5.	Graf č. 5 - Kriminalita a delikvence	75
6.	Graf č. 6 - Patologické hráčství	76
7.	Graf č. 7 - Záškoláctví	76
8.	Graf č. 8 - Šikana, náznak šikany	77
9.	Graf č. 9 - Vandalismus	77
10.	Graf č. 10 - Násilné chování	78
11.	Graf č. 11 - Rasismus	78
12.	Graf č. 12 - Počty škol se sportovním a bez sportovního zaměření ve městě Brně	80
13.	Graf č. 13 - Návykové látky, alkohol, kouření	80
14.	Graf č. 14 - Kriminalita a delikvence	81
15.	Graf č. 15 - Patologické hráčství	81
16.	Graf č. 16 - Záškoláctví	82
17.	Graf č. 17 - Šikana, náznak šikany	82
18.	Graf č. 18 - Vandalismus	83
19.	Graf č. 19 - Násilné chování	83
20.	Graf č. 20 - Rasismus	84